

Nr 192.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lantarbetstidslag; given Stockholms slott den 19 mars 1948.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lantarbetstidslag.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Gustav Möller.

(Gällande lag:)

(Kungl. Maj:ts förslag:)

Nr 265.**Lantarbetstidslag;**

given Stockholms slott den 8 juni
1945.

Lagens tillämpningsområde.**1 §.**

Denna lag äger tillämpning:

1) å jordbruk jämte därtill hörande binärningar, vilka icke bedrivs såsom självständiga företag, samt å byggnadsarbete för jordbruk eller sådan dess binäring som nu nämnts, allt för såvitt i företaget till arbete för arbetsgivares räkning i regel *användas minst två* arbetare, häri icke inräknad arbetare, som användes till arbete, vilket avses under a)—f) här nedan; samt

2) å trädgårdsskötsel, bedriven såsom självständigt företag, för såvitt däri till arbete för arbetsgivares räkning i regel användes minst en arbetare enligt samma beräkning.

Från lagens tillämpning undantagas:

a) arbete, som utföres under sådana förhållanden, att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över arbetets anordnande;

b) kolning i mila;

c) mjölkning, skötsel och upptagning av rotfrukter, *dikning*, skogsarbete, upptagning av torv samt tillverkning av bränntorv och torvströ, allt i den mån dessa arbeten utföras *mot ackordsersättning*;

d) husligt arbete;

e) arbete, som bedrivs av staten; samt

f) arbete, varå arbetstidslagen för detaljhandeln äger tillämpning.

Förslag till**Lantarbetstidslag.**

Häri genom förordnas som följer.

Lagens tillämpningsområde.**1 §.**

Denna lag äger tillämpning:

1) å jordbruk jämte därtill hörande binärningar, vilka icke bedrivs såsom självständiga företag, samt å byggnadsarbete för jordbruk eller sådan dess binäring som nu nämnts, allt för såvitt i företaget till arbete för arbetsgivares räkning i regel *användes minst en* arbetare, häri icke inräknad arbetare, som användes till arbete, vilket avses under a)—f) här nedan; samt

(Gällande lag:)

(Kungl. Maj:ts förslag:)

2 §.

Såsom arbetare skall vid tillämpning av denna lag ej räknas:

- a) medlem av arbetsgivarens familj;
- b) lantbruksinspektör eller annan befattningshavare i överordnad ställning; eller
- c) bokhållare eller annat kontorsbiträde.

3 §.

På begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör eller den, vars rätt därav beröres, åligger det arbetsrådet att avgöra, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå denna lag äger tillämpning, eller huruvida viss arbetstagare är att enligt lagen räkna såsom arbetare.

Är mål, som handlägges vid domstol, beroende av fråga, varom i första stycket förmäles, skall domstolen hänskjuta frågan till arbetsrådet, när part sådant äskar eller domstolen finner det nödigt, och må *slutligt utslag av domstolen* ej meddelas, förrän arbetsrådets beslut kommit domstolen tillhanda.

Är mål, som handlägges vid domstol, beroende av fråga, varom i första stycket förmäles, skall domstolen hänskjuta frågan till arbetsrådet, när part sådant äskar eller domstolen finner det nödigt, och må *dom* ej meddelas, förrän arbetsrådets beslut kommit domstolen tillhanda.

I annan fråga rörande lagens tillämpning än som i första stycket avses har arbetsrådet att på begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör eller den, vars rätt av frågan beröres, avgiva utlåtande.

Ordinarie arbetstid.

4 §.

1 mom. Till arbete, som avses i 1 § första stycket under 1), må arbetsgivare icke använda arbetare under längre tid, raster oräknade, än för dygn 10 timmar samt för arbetsvecka

under januari, februari och december 43 timmar,

under mars, oktober och november 48 timmar samt

under tiden april—september 52 timmar.

Från vad sålunda stadgats skola gälla följande undantag:

Ordinarie arbetstid.

4 §.

1 mom. Till arbete, som avses i 1 § första stycket under 1), må arbetsgivare icke använda arbetare under längre tid, raster oräknade, än för dygn 10 timmar samt för arbetsvecka *under tiden november—februari 45 timmar och under tiden mars—oktober 50 timmar.*

Från vad sålunda stadgats skola gälla följande undantag:

(Gällande lag:)

a) För varje brukningsdel må en arbetare, som i regel användes till såväl djurskötsel som annat arbete (*arbetare med blandat arbete*), användas till arbete under januari, februari och december högst 45 timmar för arbetsvecka samt under mars, oktober och november högst 50 timmar för arbetsvecka.

Vad nu sagts gälle ock den, som ersätter arbetare med blandat arbete under ledighet.

b) För arbetare, som huvudsakligen användes till djurskötsel (*djurskötare*), samt för arbetare, som under minst en vecka ersätter djurskötare, må arbetstiden icke överstiga för dygn nio timmar och för två arbetsveckor i följd 100 timmar.

För att ersätta djurskötare under kortare tid än en vecka må annan arbetare användas till djurskötsel utöver den i första stycket för oktober—mars angivna tiden för arbetsvecka. Den sammanlagda arbetstiden för arbetsvecka, varunder sådan arbetare användes även till djurskötsel, må varken under nämnda månader eller under året i övrigt överstiga 50 timmar.

2 mom. Till arbete, som avses i 1 § första stycket under 2), må arbetsgivare icke använda arbetare under längre tid, raster oräknade, än för dygn 10 timmar samt för arbetsvecka

antingen 48 timmar

eller ock under januari, februari, november och december 43 timmar, under mars och oktober 46 timmar

(Kungl. Maj:ts förslag:)

a) För varje brukningsdel må en arbetare, som i regel användes till såväl djurskötsel som annat arbete (*arbetare med blandat arbete*), under tiden november—februari användas till arbete högst 47 timmar för arbetsvecka.

Vad nu sagts gälle ock den, som ersätter arbetare med blandat arbete under ledighet.

b) För arbetare, som huvudsakligen användes till djurskötsel (*djurskötare*), samt för arbetare, som under minst en vecka ersätter djurskötare, må arbetstiden icke överstiga för dygn nio timmar och för två arbetsveckor i följd 96 timmar.

För arbetare, som ersätter djurskötare under kortare tid än en vecka, må arbetstiden under tiden november—februari utsträckas till 48 timmar för arbetsvecka.

2 mom. Till arbete, som avses i 1 § första stycket under 2), må arbetsgivare icke använda arbetare under längre tid, raster oräknade, än för dygn 10 timmar samt för arbetsvecka

antingen 48 timmar

eller ock under tiden november—februari 45 timmar och under tiden mars—oktober 50 timmar.

(Gällande lag:)

(Kungl. Maj:ts förslag:)

samt under tiden april—september
52 timmar.

3 mom. Med arbetsvecka förstås i fall, som avses i 1 mom., tiden från och med måndag till och med söndag samt i fall, som avses i 2 mom., tiden från och med fredag till och med torsdag. Vad i 1 mom. föreskrivits beträffande två arbetsveckor i följd skall gälla för perioder om två arbetsveckor, räknade från första måndagen i november månad varje år.

För viss månad given föreskrift om arbetstid skall tillämpas under arbetsvecka eller tvåveckorsperiod, som nyss sagts, vars första dag infaller under månaden.

3 mom. Med arbetsvecka förstås tiden från och med måndag till och med söndag. Vad i 1 mom. föreskrivits beträffande två arbetsveckor i följd skall gälla för perioder om två arbetsveckor, räknade från första måndagen i november månad varje år.

För viss månad given föreskrift om arbetstid skall tillämpas under arbetsvecka eller tvåveckorsperiod, som nyss sagts, vars första dag infaller under månaden.

5 §.

1 mom. Arbetsrådet må, när skäl därtill äro, medgiva, att den i 4 § angivna arbetstiden, utan att förlängas för år räknat, fördelas på annat sätt än i nämnda paragraf sägs.

2 mom. Finnes i visst fall av särskilda skäl påkallat, att arbetstiden utsträcker längre än i 4 § sägs, äger arbetsrådet lämna medgivande därtill.

3 mom. Undantag från de i 4 § angivna begränsningarna må ock av arbetsrådet medgivas, då det av uttalanden av arbetarnas sammanslutning eller sammanslutningar eller annorledes framgår, att det stora flertalet av de arbetare, som skulle beröras av undantaget, finner detsamma önskvärt och arbetstiden ej därigenom kommer att oskäligt utsträckas.

Arbete å övertid.

6 §.

1 mom. Har natur- eller olyckshändelse eller annan omständighet, som ej kunnat förutses, vållat avbrott i ett företags drift eller ock medfört överhängande fara för sådant avbrott eller för skada å liv, hälsa eller egendom, må arbetare, i den mån det är nödigt med hänsyn till berörda förhållande, användas till arbete å övertid. Om sådant arbete samt dess anledning, omfattning och varaktighet åligger det arbetsgivaren att senast inom två dygn från dess början göra anmälan till arbetsrådet.

(Gällande lag:)

(Kungl. Maj:ts förslag:)

Arbetet må icke fortsättas utöver sist angivna tid, utan att tillstånd därtill sökts hos nämnda myndighet. Angående sådan ansökan har arbetsrådet att ofördröjligen meddela beslut.

Anmälan eller ansökan, varom här är sagt, må anses gjord, när densamma i betalt brev avlämnats till posten.

2 mom. Arbetare må utan sådan anmälan eller ansökan, som i 1 mom. sägs, användas till arbete å övertid, som föranledes av födelser, sjukdomsfall eller olycksfall bland djuren.

7 §.

1 mom. Erfordras för driftens ohindrade gång nödvändigtvis att förberedelse- eller avslutningsarbeten utföras före eller efter den allmänna arbetstiden eller såvitt angår trädgårdsskötsel att så kallad vaktjänst utföres utom den allmänna arbetstiden, må nödigt antal arbetare därtill användas å övertid under högst sju timmar för arbetsvecka.

2 mom. Finner arbetsgivare i annat fall än som avses i 6 § med hänsyn till särskilt förhållande påkallat att använda arbetare till arbete å övertid, vare därtill berättigad för högst 48 timmar under loppet av fyra arbetsveckor eller, om arbetsrådet finner skäl sådant medgiva, högst 50 timmar under loppet av en kalendermånad; dock icke för mer än 200 timmar under en tidrymd av 12 månader i följd.

2 mom. Finner arbetsgivare i annat fall än som avses i 6 § med hänsyn till särskilt förhållande påkallat att använda arbetare till arbete å övertid, vare därtill berättigad för högst 48 timmar under loppet av fyra arbetsveckor eller, om arbetsgivaren föredrager sådan beräkningsgrund, högst 50 timmar under loppet av en kalendermånad; dock icke för mer än 200 timmar under en tidrymd av 12 månader i följd.

3 mom. Är ytterligare eftergift av trängande behov påkallad, må sådan, dock för högst 100 timmar under en tidrymd av 12 månader i följd, meddelas av arbetsrådet.

4 mom. I fråga om arbetares skyldighet att utföra arbete, som avses i denna paragraf, gäller vad därom kan anses vara med arbetsgivaren överenskommet, men åligger det arbetsgivaren tillse, att icke arbetaren genom användande till dylikt arbete utsättes för överansträngning eller ohälsa.

8 §.

Arbetsgivaren bör anskaffa och å arbetsstället förvara övertidsjournal, upprättad enligt formulär, som fastställs av arbetsrådet.

Rörande arbetares användande till arbete å övertid enligt 6 § 1 mom. Rörande arbetares användande till arbete å övertid enligt 6 § 1 mom.

(Gällande lag:)

eller 7 § åligger det arbetsgivaren att göra anteckning i sådan övertidsjournal senast den första söckendagen i näst därpå följande arbetsvecka eller, därest då icke kan avgöras, huruvida arbetstiden är att hänföra till sådan, som avses i nämnda lagrum, så snart sådant kan bedömas. *Arbetsrådet äger dock föreskriva, att anteckning om arbete å övertid får verkställas å annan tid och på annat sätt än nu angivits.* I fråga om sådant arbete å övertid, som avses i 7 § 1 mom., är arbetsgivaren icke pliktig att göra *dylik anteckning*, där övertiden finnes behörigen upptagen å arbetstidschema, anslaget å arbetsstället och angivande tiden för det dagliga arbetets början och slut.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

eller 7 § åligger det arbetsgivaren att göra anteckning i sådan övertidsjournal senast den första söckendagen i näst därpå följande arbetsvecka eller, därest då icke kan avgöras, huruvida arbetstiden är att hänföra till sådan, som avses i nämnda lagrum, så snart sådant kan bedömas. *Anteckning om arbete å övertid får dock verkställas å annan tid och på annat sätt än nu angivits, om för ändamålet begagnas handling av typ, som arbetsrådet godkänt för användning i stället för övertidsjournal, eller arbetsrådet eljest det medgiver.* I fråga om sådant arbete å övertid, som avses i 7 § 1 mom., är arbetsgivaren icke pliktig att göra *anteckning om arbete å övertid*, där övertiden finnes behörigen upptagen å arbetstidschema, anslaget å arbetsstället och angivande tiden för det dagliga arbetets början och slut.

Arbetare äge rätt att själv eller genom utsedd representant på anfordran erhålla del av övertidsjournalen såvitt honom rör.

Beslut av arbetsrådet enligt 6 § 1 mom. eller 7 § 2 eller 3 mom. skall biläggas journal eller annan handling, däri anteckning enligt andra stycket skall göras, och skall journalen eller handlingen jämte bilagda beslut förvaras å arbetsstället under minst tre år, räknat beträffande journalen eller handlingen från den tid, då sista anteckningen gjordes däri, och beträffande beslutet från detsammas datum.

Beslut av arbetsrådet enligt 6 § 1 mom. eller 7 § 3 mom. skall biläggas journal eller annan handling, däri anteckning enligt andra stycket skall göras, och skall journalen eller handlingen jämte bilagda beslut förvaras å arbetsstället under minst tre år, räknat beträffande journalen eller handlingen från den tid, då sista anteckningen gjordes däri, och beträffande beslutet från detsammas datum.

(Gällande lag:)

(Kungl. Maj:ts förslag:)

Allmänna bestämmelser.

9 §.

För tjänstgöring i arbetsrådet vid handläggning av ärende, som avses i denna lag, utser Konungen för viss tid två med jordbruksförhållanden förtrogna ledamöter. En ledamot skall utses bland personer, föreslagna av de svenska arbetsgivareföreningarnas förtroenderåd, och vid tjänstgöring i arbetsrådet ersätta en av dess ledamöter, som utsetts efter förslag av arbetsgivarsammanslutningar; en ledamot skall utses bland personer, föreslagna av landsorganisationen i Sverige, samt vid tjänstgöring i arbetsrådet ersätta en av dess ledamöter, som utsetts efter förslag av arbetarsammanslutningar. För var och en av ledamöterna utses i enahanda ordning minst två suppleanter, av vilka en bör vara förtrogen med förhållandena inom trädgårdsskötseln.

Vid arbetsrådets behandling av ärende, som avses i denna lag, skola, med iakttagande av vad i 9 § 6 mom. lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning stadgas, närvara båda de ledamöter, vilka utsetts i här nämnd ordning, eller för dem utsedda suppleanter. I övrigt skola bestämmelserna i nämnda paragraf i tillämpliga delar äga motsvarande giltighet.

10 §.

1 mom. Äro sådana rikssammanslutningar av arbetsgivare och arbetare, som kunna anses företräda flertalet arbetsgivare och arbetare inom visst verksamhetsområde, som i denna lag avses, ense om viss eftergift i något avseende, varom stadgas i 5 § eller 7 § 3 mom., må Konungen på framställning av arbetsrådet eller efter dess hörande förordna, att eftergiften må inom verksamhetsområdet i fråga allmänt tillgodonjutas.

2 mom. Skulle tillämpningen av denna lag medföra särskilda svårigheter inom viss del av riket eller ock sådana svårigheter för visst arbete eller företag, att dess fortsatta bedrivande därigenom äventyras, må Konungen på framställning av arbetsrådet eller efter dess hörande medgiva av förhållandena påkallat undantag från lagens tillämpning.

11 §.

Tillsyn å efterlevnaden av denna lag utövas av yrkesinspektionen. Därvid skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad som finnes stadgat rörande tillsyn å efterlevnaden av lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd.

12 §.

Använder arbetsgivare arbetare till arbete i strid mot vad i denna lag är stadgat eller mot föreskrift, som meddelats med stöd av lagen, straffes med dagsböter. Var arbetaren under 18 år, vare den, som har vårdnaden om arbetaren, där användandet skett med hans vetskap och vilja, förfallen till böter från och med fem till och med femtio kronor.

(Gällande lag:)

(Kungl. Maj:ts förslag:)

13 §.

Försummar arbetsgivare att fullgöra anmälningsskyldighet, som föreskrives i 6 § 1 mom., eller att iakttaga vad enligt 8 § andra, tredje eller fjärde stycket åligger honom, straffes med dagsböter.

Har arbetsgivare mot bättre vetande lämnat oriktig uppgift i anteckning, som avses i 8 § andra stycket, straffes med dagsböter ej under fem.

14 §.

Förseelse mot denna lag åtalas vid polisdomstol, där sådan är inrättad, men eljest vid allmän domstol.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan.

14 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan.

15 §.

Beträffande verksamhet, som bedrivs av kommun eller hushållningssällskap, skall vad i denna lag är stadgat angående arbetsgivare gälla arbetsföreståndaren.

Lag samma vare, där arbetsrådet efter framställning av arbetsgivare godtagit viss person såsom arbetsföreståndare i arbetsgivarens ställe.

16 §.

Där i lag eller författning ytterligare begränsning stadgats beträffande användande av minderårig eller kvinna till arbete, skall sådan begränsning lända till efterrättelse.

Denna lag träder i kraft, såvitt den avser arbetsrådets befogenhet och verksamhet, den 1 augusti 1945 och i övrigt den 1 november 1945 samt gäller till och med den 31 oktober 1948. *Beträffande förseelse mot lagen, som begåtts under tiden för dess giltighet, skall dock vad i lagen är stadgat fortfara att gälla efter sistnämnda dag.*

Denna lag träder i kraft, såvitt den avser arbetsrådets befogenhet och verksamhet, den 1 augusti 1948 och i övrigt den 1 november 1948.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 feb-
ruari 1948.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, fråga om *ny lantarbetstidslag* samt anför därvid följande.

Inledning.

Den nu gällande lantarbetstidslagens giltighetstid utlöper den 31 oktober 1948. Statsmakterna ha följaktligen att dessförinnan ta ståndpunkt till frågan i vilken form lagen skall förnyas. Kungl. Maj:t har fördenskull i skrivelse den 19 september 1947 uppdragit åt arbetsrådet att, efter hörande av de myndigheter och sammanslutningar, vilkas hörande rådet funne lämpligt, verkställa utredning om och i vad mån ändringar vore erforderliga i lagen.

I anledning härav har arbetsrådet berett följande myndigheter och organisationer tillfälle att till rådet inkomma med de erinringar, vartill bestämmelserna i lantarbetstidslagen givit anledning, nämligen lantbruksstyrelsen, riksförsäkringsanstalten, Sveriges lantbruksförbund, svenska arbetsgivareföreningen, svenska lantarbetsgivareföreningen, svenska trädgårdsarbetsgivareföreningen, Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund, föreningen skogsarbeten, Sveriges skogsägareföreningars riksförbund, riksförbundet landsbygdens folk, landsorganisationen i Sverige, tjänstemännens centralorganisation och svenska lantarbetareförbundet. Samtliga nämnda myndigheter och organisationer med undantag av föreningen skogsarbeten och Sveriges skogsägareföreningars riksförbund ha till arbetsrådet avgivit yttrande i ärendet.

Arbetsrådet har härefter i skrivelse den 3 december 1947 redovisat det erhållna uppdraget. Rådet föreslår att, efter ändringar i 1, 4, 7, 8 och 14 §§, lantarbetstidslagen förlänges utan att givas begränsad giltighetstid. Rådets yttrande är icke enhälligt. Skiljaktiga meningar ha anmälts av leda-

möterna Gabrielson, Söderbäck och Saemund beträffande vissa av de av rådet föreslagna ändringarna.

Över det förslag som framlagts av arbetsrådet ha efter remiss yttranden avgivits av de myndigheter och sammanslutningar, som till arbetsrådet inkommit med yttrande, samt därjämte av statens livsmedelskommission. Riksförsäkringsanstalten har vid sitt yttrande fogat utlåtanden från yrkesinspektörerna. Svenska transportarbetareförbundet, som jämväl beretts tillfälle att avgiva yttrande i ärendet, har icke begagnat sig därav.

Principfrågan om lantarbetstidslagen nu bör underkastas saklig revision.

I sina till arbetsrådet avgivna yttranden anförde *svenska lantarbetsgivareföreningen*, *Sveriges lantbruksförbund* och *riksförbundet landsbygdens folk*, att då en särskild kommitté (arbetstidsutredningen) för närvarande vore sysselsatt med en allmän översyn av arbetstidslagstiftningen, några väsentliga ändringar icke nu borde göras i lantarbetstidslagen. *Svenska lantarbetareförbundet* åter anförde att, då resultatet av arbetstidsutredningens arbete icke kunde föreläggas riksdagen förrän relativt lång tid efter det giltighetstiden för nu gällande lag utlöpt, det vore angeläget att redan nu framlägga förslag till vissa väsentliga förändringar av lagens bestämmelser. Lantarbetareförbundet föreslog sålunda bl. a. att lagens tillämpningsområde utsträcktes att omfatta alla jordbruk, däri arbetstagare sysselsattes, att den nu gällande säsongmässiga fördelningen av arbetstiden ändrades samt att arbetstiden för djurskötare och ersättare för dem sänktes. De sålunda framlagda förslagen tillstyrktes av *landsorganisationen* i dess yttrande. I övriga yttranden framfördes i allmänhet inga krav på ändrade bestämmelser utom beträffande vissa detaljspörsmål.

Arbetsrådet har funnit det kunna ifrågasättas om icke arbetsrådet för att undvika ett föregripande av arbetstidsutredningens resultat borde stanna vid att föreslå en förlängning av lantarbetstidslagens giltighetstid, eventuellt med förordande av vissa huvudsakligen formella jämkningar i lagtexten. De sakkunniga, vilkas uppdrag vore mycket vittomfattande, kunde dock ej väntas framlägga förslag, som rörde arbetstidsregleringen inom jordbruk och trädgårdsskötsel, före år 1949. Tidigast vid 1950 års riksdag, med verkan först år 1951, syntes statsmakterna i så fall kunna komma att taga ställning till spörsmålet om en revision av lantarbetstidslagen. Då det vid tillkomsten av gällande lag på viktiga punkter förutsattes, att dennas bestämmelser vid utgången av lagens giltighetstid skulle upptagas till omprövning, funne arbetsrådet övervägande skäl tala för att redan nu undersöktes, huruvida sakliga ändringar i lagen kunde anses påkallade. Med denna utgångspunkt och med stöd av de erfarenheter, som

vunnits under lantarbetstidslagens giltighetstid, hade arbetsrådet funnit sig böra föreslå de ändringar i lagen, för vilka i det följande skall närmare redogöras.

Ledamöterna *Söderbäck* och *Saemund* ha emellertid, under återopande av den pågående översynen av arbetstidslagstiftningen, ansett andra ändringar i lantarbetstidslagen icke nu böra genomföras än sådana som icke utan olägenhet kunde anstå.

I de till Kungl. Maj:t avgivna yttrandena ha *svenska lantarbetsgivareföreningen* och *Sveriges lantbruksförbund* förklarat sig icke kunna finna vad arbetsrådet anfört vara tillfyllest för ett föregripande av arbetstidsutredningens resultat, särskilt som starka skäl, bl. a. behovet av ökad livsmedelsproduktion och svårigheterna att i dagens läge genomföra en ökad mekanisering inom jordbruket, talade mot en del av de av arbetsrådet föreslagna ändringarna. *Riksförbundet landsbygdens folk* har givit uttryck åt samma uppfattning och därvid anfört, att nuvarande krisförhållanden med all sannolikhet icke torde ha upphört vid den tidpunkt, då arbetstidsutredningens förslag komme att framläggas. Det vore felaktigt att under mellantiden införa lagbestämmelser som komme att medföra stora svårigheter för jordbruksproduktionen.

Departementschefen.

Såsom arbetsrådet anfört, torde de sakkunniga, som tillkallats för en allmän översyn av arbetstidslagstiftningen, icke beräknas ha slutfört detta arbete så snart, att en därpå grundad lagstiftning kan träda i kraft förrän om flera år. Vid sådant förhållande anser jag, i likhet med arbetsrådets majoritet, att det icke finnes anledning att uppskjuta ställningstagandet till frågan om en saklig revision av lagen i vissa hänseenden. Arbetstidsutredningens uppdrag avser visserligen, vid sidan av en undersökning av frågan huruvida bl. a. lantarbetstidslagens bestämmelser kunna inarbetas i den allmänna arbetstidslagen, en utredning om behovet av sakliga ändringar i lantarbetstidslagen. I den mån ett sådant behov konstateras föreligga bör emellertid icke det åt arbetstidsutredningen lämnade uppdraget få lägga hinder i vägen för dess tillgodoseende utan avvaktan på resultatet av arbetstidsutredningens arbete. Såsom arbetsrådet anmärkt har vidare vid 1945 års revision av lantarbetstidslagen förutsatts att i samband med frågan om lagens förlängning lagens bestämmelser i vissa betydelsefulla hänseenden skulle underkastas omprövning.

I enlighet med vad sålunda anförts har på grundval av arbetsrådets förslag inom socialdepartementet upprättats förslag till ny lantarbetstidslag. Jag övergår nu till att redogöra för detta förslag, därvid framställningen torde kunna begränsas till de stadganden, som avvika från den gällande lagens bestämmelser eller eljest berörts i arbetsrådets förslag. Någon sam-

manhängande redogörelse för innehållet i den gällande lagen torde så mycket mindre vara nödig som, till jämförelse med departementsförslaget, den nuvarande lagtexten återgivits i en bilaga, som torde få fogas till protokollet i detta ärende.

De särskilda stadgandena i lantarbetstidslagen.

Lagens tillämpningsområde.

Jämlikt 1 § första stycket lantarbetstidslagen är lagens tillämpningsområde, i vad avser jordbruk jämte därtill hörande binäringar, vilka icke bedrivs såsom självständiga företag, samt byggnadsarbete för jordbruk eller sådan dess binäring som nu nämnts, inskränkt till företag, vari i regel användas minst *två* arbetare, häri icke inräknad arbetare, som sysselsättes med visst enligt andra stycket av samma paragraf undantaget arbete.

I yttrandena till arbetsrådet har *svenska lantarbetareförbundet*, med instämmande av *landsorganisationen*, föreslagit att lagens tillämpningsområde skulle utsträckas till att omfatta alla jordbruk, däri i regel sysselsättes en arbetare. Lantarbetareförbundet har i sådant hänseende anfört bland annat följande.

Den fortgående rationaliseringen har medfört att antalet anställda arbetare vid jordbruket över huvud taget nedgått liksom också övergången till andra yrkesområden inneburit en minskning av arbetarantalet. Härigenom har i många fall den situationen kunnat inträda att arbetsplatser, som haft två arbetare och därmed varit underkastade laglig arbetstidsreglering, endast har en arbetare och därmed upphört att vara berörda av lagen. Det är uppenbart, att om i sådana fall andra och sämre arbetstidsbestämmelser skulle införas, en uppenbar anledning till missnöje från arbetarens sida uppkommer, och denne ofta söker sig en ny arbetsplats med reglerad arbetstid. Att därmed uppkommer särskilda rekryteringssvårigheter för lantbruk i den storleksordning det här är fråga om torde vara uppenbart. I viss utsträckning har vid dessa mindre egendomar de arbetstidsreglerande bestämmelserna ändock tillämpats, varför en utsträckning av lagens tillämpningsområde således i åtskilliga fall blir mera av formell än reell innebörd. — Rent allmänt vill vi också framhålla det enligt vår uppfattning oriktiga i att från lagstiftningens tillämpning undantaga företag på grund av deras storleksordning. De skäl, som över huvud taget föranlett laglig reglering av arbetstiden — skydd av arbetskraften mot för snabb förslitning — gäller numera i lika hög grad de mindre företagen, där ett effektivt utnyttjande av arbetskraften är en ofrånkomlig angelägenhet.

Arbetsrådet har i anledning härav erinrat, att lantarbetstidslagen, som under tiden 1 november 1937—31 oktober 1945 omfattade jordbruk med minst tre arbetare, vid 1945 års revision av lagen utvidgades till att gälla för jordbruk med minst två arbetare. Det föreläge en allmän tendens inom arbetstidslagstiftningen att göra dess tillämpningsområde oberoende

av arbetarantalet. År 1942 infördes sålunda i arbetstidslagen för detaljhandeln den bestämmelsen, att nämnda lag gäller för däri avsedd rörelse, så snart i densamma över huvud arbetstagare användes. Vid 1947 års revision av restaurangarbetstidslagen ändrades denna bland annat så till vida, att tillämpningsområdet utsträcktes till varje företag, i vilket arbetstagare användes. Det kunde tilläggas, att lantarbetstidslagen, i vad avser självständigt driven trädgårdsskötsel, sedan tio år tillbaka gällde för alla företag med minst en arbetare.

Arbetsrådet har härefter anfört följande.

Arbetsrådet hyser den uppfattningen, att en ytterligare utvidgning av lantarbetstidslagens tillämpningsområde vad beträffar jordbruk, mot vilken utvidgning ur principiell synpunkt någon invändning ej torde kunna resas, icke kommer att medföra svårigheter för jordbruket i så hög grad, att hinder för genomförandet av sådan reform kan anses föreligga. Skulle på något håll — på grund av minskade möjligheter till rationalisering eller av andra skäl — avsevärda olägenheter uppstå vid anpassning till laglig arbetstidsreglering, har arbetsrådet möjlighet att under en övergångstid medgiva behövliga dispenser.

Under hänvisning till det anförda föreslår arbetsrådet, att 1 § första stycket i lagen erhåller sådan ändrad lydelse att lagen blir tillämplig å företag, vari till arbete för arbetsgivares räkning i regel användes minst en arbetare, häri icke inräknad arbetare, som användes till arbete, vilket avses med undantagsbestämmelserna i paragrafens andra stycke.

Ledamöterna *Söderbäck* och *Saemund* ha i särskilt yttrande förklarat sig anse den sålunda föreslagna utvidgningen av lagens tillämpningsområde betänkelig. Tillsynen å lagens tillämpning skulle därigenom försvåras och medföra behov av utökning av tillsynspersonalen. En inskränkning av den frihet i fråga om arbetstidens längd och dess förläggning, som nu rådde beträffande mindre jordbruk, skulle avsevärt försämra dessa jordbruks redan nu beträngda läge.

Dessa ledamöter ha ytterligare anfört följande.

Vid det mindre jordbruket skulle en mera jämnt fördelad arbetstid vara högst oförmånlig. Detta jordbruk tarvar tillfälligtvis en icke alltför snävt tillmätt vecko- eller dagsarbetstid under de perioder, då brådskande arbeten måste utföras. På gårdar med liten arbetsstyrka måste brukaren och hans arbetare under dagen medhinna en rad arbeten av skiftande slag, vilkas uppskjutande eller försenade utförande väsentligt kunna reducera utbytet av det nedlagda arbetet. Den uttänjning av dagsarbetstiden, som tillfälligtvis förekommer, kompenseras i regel av att arbetspensum minskas en annan dag.

Det må även beaktas att vid det mindre jordbruket brukaren och hans söner jämte lönearbetaren ofta bilda ett arbetslag. Skulle lagstadgad tid tillämpas för arbetaren, kan detta i många fall leda till att laget i betydelsefulla skeden splittras och arbetet icke kan slutföras som eljest kunnat ske. I detta sammanhang vilja vi fästa uppmärksamheten vid att en

oförmånlig arrondering ofta nog förekommer även vid ett mindre jordbruk. När arbetet bedrivs på ett från gården avlägset beläget fält är det angeläget, att det där kan slutföras i ett sammanhang, då i annat fall tid i onödan kommer att spillas för förnyad färd till och från arbetsplatsen.

Det kan sägas att arbetsgivaren själv och hans familj i sådana fall som det nämnda kunna arbeta desto längre. Så torde också bli fallet. Vi anse det emellertid icke innebära en social förbättring att man skapar arbetslättnader för en viss befolkningsgrupp genom att lägga en ökad tunga på en annan grupp, som redan nu är oförmånligt ställd i arbetshänseende.

Även ledamoten *Gabrielson* har ansett att någon ändring för närvarande icke borde ske i 1 § första stycket av lagen och har till stöd därför anfört, att då arbetsrådet föreslagit en utjämning av arbetstiden för jordbrukets utearbetare, innebärande en sänkning av sommararbetstiden från 52 till 50 timmar i veckan, detta kunde befaras få ogynnsamma verkningar för de minsta jordbruksenheterna. Möjligheten att genom rationalisering av driften kompensera den föreslagna arbetstidsförkortningen vore nämligen starkt begränsad för jordbruk av den storleksordning, att de sysselsatte endast en arbetare. Till dess tillräcklig erfarenhet vunnits om verkningarna av arbetstidsutjämningen å sådana jordbruk, som nu fölle under lagen, borde fortfarande undantagas företag, som ej sysselsatte minst två arbetare. Mot en utvidgning av lagens tillämpningsområde talade även att med de resurser, som stode yrkesinspektionen till buds, betydande svårigheter torde uppstå att utöva en effektiv tillsyn å lagens efterlevnad vid de minsta företagen.

I åtskilliga av yttrandena till Kungl. Maj:t har arbetsrådets förslag om en utvidgning av lagens tillämpningsområde avstyrkts under åberopande av enahanda synpunkter som anförts av de skiljaktiga ledamöterna i arbetsrådet. *Riksförsäkringsanstalten* har sålunda instämt i vad ledamoten *Gabrielson* anfört inom arbetsrådet. *Yrkesinspektörerna i tredje och sjunde distrikten* ha likaledes avstyrkt den föreslagna utvidgningen av lagens tillämpningsområde under framhållande av svårigheterna att med tillgänglig personal upprätthålla en effektiv tillsyn över lagstiftningens efterlevnad. Den förre har tillika åberopat, att en compensation av arbetstidsförkortningen genom rationalisering icke vore möjlig i rådande krisläge, då leverans av en elektrisk motor eller annan arbetsmaskin kunde taga en tid av 2 å 3 år och annat rationaliseringsarbete likaledes toge lång tid på grund av svårigheter att anskaffa arbetskraft och byggnadsmaterial. Från arbetarskyddssynpunkt kunde det icke heller anses överhängande att vidtaga ändring i tillämpningsområdet, då genom konkurrensen om arbetskraften de små jordbruksenheterna redan tvingats att väsentligen tillämpa en arbetstid för sina arbetstagare, som överensstämde med lagen. *Yrkesinspektören i tionde distriktet* har framhållit att vid de norrländska småjordbruken, där av gammal sedvänja inga klockbestämda arbetstider hölles, en arbets-

tidsförkortning säkerligen skulle medföra väsentliga olägenheter. En kompensation genom mekanisering av de s. k. familjejordbruken vore ekonomiskt oöverkomlig och försvårades jämväl av att en brukningsdel kunde vara uppdelad i flera jordlotter, belägna på stort avstånd från varandra.

Den ifrågasatta utvidgningen av lagens tillämpningsområde har vidare avstyrkts, i huvudsak under åberopande av samma synpunkter som i de vid arbetsrådets förslag fogade reservationerna, av *svenska lantarbetstidsgivareföreningen*, i vars yttrande *svenska arbetsgivareföreningen* instämt, *riksförbundet landsbygdens folk* och *Sveriges lantbruksförbund*, som för sin del tillagt att en utsträckning av lantarbetstidslagens tillämpningsområde skulle, förutom att i vissa tider leda till än tyngre arbetsbörd för den självägande jordbrukaren, medföra ett mindre personligt hänsynstagande till den anställde. I den arbetsgemenskap det här vore fråga om skulle detta säkerligen verka mer betungande för den enskilde än nackdelarna av en frivilligt överenskommen arbetstid. *Lantbruksstyrelsen* har framhållit, att inom det mindre jordbruket den manuella arbetskraften spelade en förhållandevis mera betydande roll än vid större jordbruk. Under arbetstopparna vid sådd och skörd förelåge därför ofta behov att under någon kortare tidsperiod uttaga en längre arbetstid än som skulle bli möjligt enligt lantarbetstidslagen. Då en sådan tillfällig utsträckning av arbetstiden finge förutsättas bli kompenserad genom kortare arbetstid under mindre bråda tider, torde någon risk för en alltför snabb förslitning av arbetskraften icke förefinnas.

Arbetsrådets förslag i förevarande hänseende har tillstyrkts, förutom av *svenska lantarbetareförbundet* och *landsorganisationen*, av *tjänstemännens centralorganisation*, *arbetsmarknadsstyrelsen* och *flertalet yrkesinspektörer*. *Statens livsmedelskommission* har funnit det tveksamt huruvida lagens tillämpningsområde borde vidgas i nu rådande ansträngda försörjningsläge. Bl. a. med hänsyn till att de mindre jordbruken redan nu i stor utsträckning torde vara tvungna att anpassa arbetstiden för sina anställda efter vad som gäller för större jordbruk i samma trakt har kommissionen emellertid icke velat motsätta sig att lagen i denna del ändrades på föreslaget sätt.

Departementschefen.

Såsom arbetsrådet anfört är det en allmän tendens inom arbetstidslagstiftningen att göra den lagstadgade regleringen av arbetstiden tillämplig å alla företag, oavsett deras storleksordning. På vissa områden har så redan skett. Arbetstidslagen för detaljhandeln och hotellarbetstidslagen gälla numera varje företag inom respektive bransch, däri arbetstagare finnes anställd. Detsamma gäller, enligt särskilda bestämmelser i lantarbetstidslagen, självständigt driven trädgårdsskötsel. Från principiell synpunkt

torde fördenskull några invändningar icke kunna resas mot arbetsrådets förslag att på detta sätt utvidga lantarbetstidslagens tillämpningsområde. Att så ej skedde vid lagens revision år 1945 berodde på att man under då rådande krisförhållanden befarade att en utsträckning av lagens tillämplighet till hela jordbruksområdet skulle kunna medföra vissa svårigheter, då möjligheten att genomföra en rationalisering av driften för det dåvarande vore i hög grad beskuren för det mindre jordbruket.

I åtskilliga av de yttranden, i vilka ytterligare utvidgning av lantarbetstidslagens tillämpningsområde avstyrkts, har till stöd härför åberopats att rationaliseringsmöjligheterna inom det mindre jordbruket alltjämt vore mycket små, och att det därför vore nödvändigt att exempelvis vid sådd och skörd eller då eljest arbetsanhopning förekomme utnyttja den anställda arbetskraften i högre grad än lantarbetstidslagen medgäve. I anslutning härtill har påpekats, att en tillämpning av den lagstadgade arbetstiden skulle medföra ökat arbete för vederbörande företagare själv och hans familjemedlemmar och att ett arbete, som bedreves i lag, stundom icke skulle kunna slutföras i tillbörlig ordning. Gentemot vad sålunda anförts kan erinras att, såsom också i flera yttranden påpekats, den rådande konkurrensen om arbetskraften inom jordbruket redan nu torde ha tvungat de minsta företagen att i stor utsträckning tillämpa samma arbetstid för sina anställda som gäller för större jordbruk. Det synes också med visst fog kunna antagas, att om arbetstidslagstiftningen göres tillämplig även å de mindre jordbruket, möjligheterna för dessa att rekrytera främmande arbetskraft skola bli bättre. Över huvud taget är det min uppfattning, att den föreslagna utvidgningen icke är ägnad att medföra sådana olägenheter, att de uppväga angelägenheten av att även arbetstagen inom det mindre jordbruket bli delaktiga av det skydd arbetstidslagstiftningen avser att skänka. Såsom arbetsrådet framhållit föreligger vidare vissa möjligheter att genom dispens göra undantag från lagens bestämmelser, i den mån dessa skulle leda till ogynnsamma verkningar. Med hänsyn till denna möjlighet torde vad i vissa yttranden anförts om förhållanden i de nordligaste delarna av landet icke påkalla särskilt beaktande.

I enlighet med det anförda förordar jag, att 1 § första stycket lantarbetstidslagen gives sådan lydelse att lagen blir tillämplig å varje av lagen omfattat företag, vari arbetstagar användes till arbete för arbetsgivares räkning.

Arbete mot ackordsersättning.

Jämlikt 1 § c) är från lagens tillämpning undantaget mjölkning, skötsel och upptagning av rotfrukter, dikning, skogsarbete, upptagning av torv samt tillverkning av bränntorv och torvströ, allt i den mån dessa arbeten utföras mot ackordsersättning.

Svenska lantarbetareförbundet ävensom *landsorganisationen* yrkade i sina yttranden till arbetsrådet, att nämnda undantag för ackordsarbeten upphävdes. Såsom motivering härför anförde lantarbetareförbundet.

Här har avlöningsformen varit bestämmande för undantag och ej arbetsets art. Avgörande huruvida lagen skall tillämpas eller ej borde väl vara om arbetsgivaren har möjlighet att övervaka arbetet eller inte och i så fall är avlöningsformen av underordnad betydelse. Mjölknigen utföres exempelvis alltid på av arbetsgivaren bestämda tider och på fasta arbetsställen så belägna, att betryggande kontrollmöjligheter föreligger. Samma förhållande råder beträffande rotfrukts- och dikningsarbete, vilka utföres på samma fält, där också arbetstidsreglerat arbete förekommer. Då dessutom numera även andra jordbruksarbeten i allt större utsträckning börjar att utföras mot ackordsersättning, såsom hässjning, skylning och krakning, synes det som om tiden nu vore inne för en ändring av dessa bestämmelser.

Arbetsrådet har för sin del anfört följande.

Såsom lantarbetareförbundet påpekar bör principiellt sett avlöningsformen icke vara avgörande för frågan om ett arbete skall vara undantaget från lagens bestämmelser eller ej. Man synes emellertid, med hänsyn till de särskilda förhållandena i jordbruksarbetet i jämförelse med industriellt arbete, icke kunna undgå att ur praktiska synpunkter ta ställning till frågan om undantaget för ackordsarbeten bör bibehållas.

Mjölkning på ackord torde mest förekomma i Skåne, där det ej är ovanligt att djurskötarna utföra sådan mjölkning utöver den ordinarie arbetstiden. I det övriga landet synes ackordsmjölknigen ha mindre omfattning. Det kan med hänsyn härtill ifrågasättas, huruvida ej undantaget utan större olägenhet skulle kunna upphävas. Att arbetsrådet likväl anser sig böra föreslå att detsamma bibehålles sammanhänger med att rådet under 4 § föreslår en sänkning av den ordinarie arbetstiden för djurskötare. Till dess tillräcklig erfarenhet vunnits om verkningarna av en sådan arbetstidsförkortning, torde det vara tillrådligt att mjölkning på ackord fortfarande läggas utanför arbetstidsregleringen.

Skötsel och upptagning av rotfrukter på ackord synes likaledes vara vanligast förekommande i Skåne och framför allt ha betydelse för sockerbetsodlingen. Arbetet utföres i stor utsträckning av tillfällig arbetskraft men även av fast anställda arbetare, som då ofta utföra ackordsarbetet på fritid. Det är givetvis tekniskt sett icke omöjligt för arbetsgivaren att vaka över detta arbetes ordnande, men en kontroll av arbetstiden torde medföra ej oväsentliga olägenheter, då arbetarna med hänsyn till väderleksförhållandena eller av andra skäl ej sällan önska börja sitt arbete tidigt på morgonen eller sluta sent på kvällen. Arbetsrådet finner övervägande skäl tala för att undantaget bibehålles.

Anledningen till att skogsarbete undantagits från lagen torde bland annat vara att detta arbete ofta utföres under sådana förhållanden, t. ex. relativt långt från gården, att det icke kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över arbetets anordnande. Skogsarbete kommer härigenom ofta att vara undantaget redan enligt 1 § a). Starka praktiska skäl tala därför för att undantaga allt skogsarbete på ackord, varigenom man undviker svårlösta tvister, huruvida arbetet i det enskilda fallet kan kontrolleras

eller ej. Härtill kommer att skogsarbete i regel försiggår under den mörkare årstiden, då ljusförhållandena hindra uttagande av onormalt lång arbetstid. Det må jämväl framhållas, att den allmänna arbetstidslagen stadgar undantag för allt skogsarbete, oavsett betalningsformen.

Upptagning av torv samt tillverkning av bränntorv och torvströ äro säsongbetonade arbeten och till sin natur oregelbundna, då de äro beroende av väderleksförhållandena. Anser man, att skogsarbete bör undantagas, synes även nu ifrågavarande arbeten böra falla utanför lagen.

Dikning — här avses dikning av åker och äng — torde däremot i regel utföras under sådana förhållanden, att arbetstiden kan kontrolleras av arbetsgivaren. I detta hänseende synes dikning vara att jämställa med hässjning, skylning och liknande arbeten, vilka, även om de utföras på ackord, ej äro undantagna från lagens bestämmelser. Arbetsrådet föreslår därför, att undantaget för dikning utgår ur lagen. Det må framhållas, att dikningsarbete i skog är att räkna som skogsarbete och sålunda fortfarande bör anses undantaget.

Arbetsrådet har vidare anfört, att enligt vad som upplysts det i lagtexten använda ordet ackordsersättning numera i vissa avtalsmässiga sammanhang hade betydelsen »ersättning för att arbete ej satts på ackord», alltså en helt annan innebörd än den i lagen avsedda. För att undvika tvetydighet syntes det lämpligt att ersätta orden »mot ackordsersättning» med »på ackord».

Emot vad arbetsrådet i denna del föreslagit, har i yttrandena till Kungl. Maj:t icke framställts någon erinran. *Svenska lantarbetareförbundet* har dock för sin del, utan att framställa något yrkande, anfört att då både arbetsgivar- och arbetareorganisationerna strävade att ytterligare utvidga systemet med ackordslöner, det icke funnes starka skäl att från lagens tillämpning undantaga vissa ackordsarbeten men icke andra. *Landsorganisationen* har ansett att arbetsrådet överbetonat svårigheterna att nu slopa samtliga undantag för ackordsarbete. Då arbetstidsutredningen komme att upptaga även frågan om arbetstidsregleringen inom jordbruket till behandling, ville landsorganisationen dock icke nu påyrka en utvidgning av lagens tillämpningsområde i förevarande hänseende utöver vad arbetsrådet föreslagit. *Svenska lantarbetsgivareföreningen* har yttrat, att en laglig reglering av tiden för dikningsarbete syntes vara av underordnad betydelse, då detta arbete i regel vore så tungt, att arbetstiden endast undantagsvis torde utsträckas utöver den i lagen fastställda.

Departementschefen.

Vid 1945 års revision av lantarbetstidslagen uttalade föredragande statsrådet, att det ur principiell synpunkt finge anses oriktigt att låta avlöningsformen vara avgörande för frågan huruvida ett visst arbete skulle vara underkastat arbetstidsreglering eller ej. Jag delar denna uppfattning. Med hänsyn till vad arbetsrådet anfört och då, såsom landsorganisationen påpekat, frågan om ett fortsatt undantagande av vissa ackordsarbeten från

lagens tillämpning torde bli uppmärksammat av arbetstidsutredningen, avsluter jag mig dock på denna punkt till arbetsrådets förslag. I enlighet härmed bör ur uppräkningsdelen i 1 § andra stycket c) borttagas dikningsarbete. Därjämte bör vidtagas den formella ändring av stadgandet, som arbetsrådet föreslagit.

Arbetstiden för utarbetare och arbetare med blandat arbete.

Enligt 4 § 1 mom. första stycket lantarbetstidslagen är den ordinarie arbetstiden för utarbetare begränsad för arbetsvecka till 43 timmar under januari, februari och december, till 48 timmar under mars, oktober och november samt till 52 timmar under tiden april—september.

4 § 1 mom. andra stycket innehåller under a) föreskrift, att för arbetare, som i regel användes till såväl djurskötsel som annat arbete (arbetare med blandat arbete) den för utarbetare medgivna veckoarbetstiden under vinterhalvåret får utökas med två timmar i veckan och sålunda utgöra under januari, februari och december högst 45 timmar samt under mars, oktober och november högst 50 timmar, allt för arbetsvecka räknat. Den sålunda medgivna utsträckningen av arbetstiden får för varje brukningsdel utnyttjas endast för en arbetare.

I sitt yttrande till arbetsrådet uttalade *svenska lantarbetareförbundet*, att en utjämning av arbetstiderna under de olika årstiderna borde komma till stånd, och att arbetstiden borde fastställas för vecka till 45 timmar under januari, februari, november och december och till 50 timmar under tiden mars—oktober. Därjämte förordade förbundet, närmast från principiell utgångspunkt, att direkt i lagtexten angäves, att arbetstiden finge uttagas med 48 timmar i veckan året runt. Till motivering anförde förbundet bland annat följande.

Jämfört med den första lantarbetstidslagen av år 1936 har en viss utjämning mellan sommar- och vinterarbetstid ägt rum, ehuru inte i en för arbetarna tillfredsställande omfattning. Fullgoda skäl talar för en ytterligare utjämning av arbetstiden mellan årstiderna. Härigenom vinnes förutom andra fördelar också den, att inkomsten fördelas jämnare på olika delar av året, vilket är av betydelse med hänsyn till vintermånaderna, då som regel större utgifter är ofrånkomliga. För att nå ett sådant syfte och samtidigt inte mer än nödvändigt förlänga arbetstiden under den dagsljusfattigaste tiden av året synes det lämpligt att frångå nuvarande system med tre skilda arbetstider och i stället införa endast två veckoarbetstider. Härmed vinnes också den fördelen att arbetstidsskifte sker endast vid början och slutet av den egentliga vegetationstiden mot att, såsom nu är fallet, ytterligare ett skifte äger rum. En dylik förenkling torde vara förenad med fördelar både med avseende på lagtillämpningen och tillsynen av efterlevnaden av lagen.

Som en konsekvens av det framlagda förslaget om arbetstidens bestämmande för utarbetare föreslog lantarbetareförbundet att arbetstiden för

arbetare med blandat arbete bestämdes till 47 timmar för arbetsvecka under den föreslagna vinterarbetsperioden, dvs. november—februari.

Landsorganisationen förklarade sig sakna möjlighet att bedöma i vad mån den nuvarande bestämmelsen med tre veckoarbetstider vore produktionsmässigt eller arbetstekniskt betingad eller om den kunde avlösas av ett system med två veckoarbetstider. Erfarenheten av den utjämning mellan sommar- och vinterarbetstid, som ägt rum efter lantarbetstidslagens tillkomst, motsade enligt landsorganisationens mening icke antagandet att en ytterligare utjämning vore möjlig utan förfång för jordbruksdriften.

Arbetsrådet har i denna del anfört följande.

Det är otvivelaktigt av stort allmänt intresse, att lantarbetarna i arbetstidshänseende bli, så långt detta är möjligt, likställda med övriga arbetstagargrupper inom samhället. Den alltjämt pågående »flykten från jordbruket», som i det långa loppet kan bli ödesdiger för vår livsmedelsförsörjning, är betingad av flera samverkande faktorer. Vilka dessa faktorer äro och vilken av dem som är den mest betydelsefulla är här icke platsen att närmare ingå på. Sannolikt är emellertid att den för lantarbetarna i jämförelse med industriarbetarna ogynnsamma fördelningen av arbetstiden spelar en icke oväsentlig roll i detta sammanhang. Lantarbetarna ha den längsta arbetstiden under sommarhalvåret, då möjligheterna att utnyttja fritiden för rekreation äro större än under vinterhalvåret, då arbetstiden är förkortad. Beträffande andra arbetstagargrupper är det icke ovanligt, att arbetstiden förkortas under sommaren och utökas i motsvarande grad under vintern — i varje fall föreligger en tydlig tendens att åstadkomma en sådan, ur arbetstagarnas synpunkt gynnsam fördelning av årsarbetstiden. För lantarbetarnas del är en viss spännvidd mellan sommar- och vinterarbetstid ofrånkomlig med hänsyn till de klimatiska förhållandena i vårt land. Av vikt är emellertid att denna spännvidd göres så liten som möjligt. I den ursprungliga lantarbetstidslagen av år 1936 var skillnaden mellan längsta och kortaste arbetstid 12 timmar i veckan. Vid 1937 års revision av lagen, då en avsevärd förkortning av arbetstiden genomfördes, ökades nämnda skillnad till 13 timmar. Genom 1945 års revision av lantarbetstidslagen förkortades spännvidden till 9 timmar. Så långt arbetsrådets erfarenhet sträcker sig ha några olägenheter av denna arbetstidsutjämning icke uppkommit. Därmed är givetvis icke sagt, att den av lantarbetareförbundet föreslagna ytterligare minskningen av spännvidden till 5 timmar utan svårighet kan genomföras. Sannolikheten talar emellertid för att den alltjämt pågående rationaliseringen inom jordbruket skall göra det möjligt för jordbruket att anpassa sig till en sålunda utjämnad arbetstid. Erfarenheterna från tidigare företagna arbetstidsförkortningar emotsäga i varje fall icke ett sådant antagande. Det kan häremot med visst fog invändas, att det i dagens läge med brist på maskinell utrustning är svårt att åstadkomma ytterligare mekanisering av driften. Det är emellertid att märka, att den nya lagen, i vad avser arbetstidsförkortningen, får verkan först under sommaren 1949.

Arbetsrådet förordar sålunda, att den av lantarbetareförbundet föreslagna arbetstidsutjämningen för utearbetare genomföres. Skulle härigenom för vissa företag uppstå avsevärda olägenheter — det kunde icke

förnekas, att det på sina håll kunde vara svårt att under december och januari rationellt utnyttja 45 timmars arbetsvecka — hade arbetsrådet möjlighet att genom överflyttning av arbetstid dispensvägen ordna arbetstiden. Lantarbetareförbundets förslag att alternativt föreskriva 48-timmars arbetsvecka året runt ansåge arbetsrådet sakna praktisk betydelse, då sådan arbetstid, åtminstone så långt arbetsrådets erfarenhet genom dispensgivning sträckte sig, endast torde tillämpas å ett fåtal jordbruk, som dreves i direkt anslutning till industriella företag.

Arbetsrådet har vidare uttalat, att om arbetsrådets förslag beträffande utarbetarnas arbetstid godtoges, borde som en konsekvens härav den av lantbruksförbundet avsedda ändringen beträffande arbetstiden för arbetare med blandat arbete också genomföras.

Inom arbetsrådet ha ledamöterna *Söderbäck* och *Saemund* i denna del anmält avvikande mening, därvid de anfört i huvudsak följande. Majoritetens uttalande att nuvarande arbetstidsfördelning skulle medföra en ökad »flykt från landsbygden» vore att överdriva denna faktors betydelse för arbetskraftsbristen inom jordbruket. Även om det med hänsyn till arbetarna gjordes gällande att spännvidden mellan sommar- och vinterarbetstid borde minskas, måste dock jordbrukets särart och beroende av de klimatiska betingelserna beaktas. Att lantarbetarna hade den längsta arbetstiden under sommarhalvåret, då möjligheterna att utnyttja fritiden för rekreation vore större än under vinterhalvåret vore intet skäl för den föreslagna arbetstidsutjämnningen. En inomhusarbetare kunde behöva kortare arbetsdag på sommaren för att få tillfälle att komma ut och rekreera sig i fria luften, men samma behov föreläge ej för lantarbetaren, som i allmänhet redan under sitt arbete på åker och äng fått allt han kunde behöva härav. Med hänsyn till de under höst och vinter rådande sämre klimatiska förhållandena medförde en förkortning av sommararbetstiden och förlängning av vinterarbetstiden tvärtom en försämring för lantarbetarna. Arbetet under hösten och vintern vore i regel genom fuktig väderlek, regn, snö och slask ur vissa synpunkter mera påfrestande än sommararbetet. Därtill komme att risken för olycksfall ökade, när arbetet måste utföras i skymning eller mörker, och så måste ske, om den medgivna arbetstiden skulle utnyttjas. En längre daglig fritid under vinterhalvåret gäve dessutom arbetaren möjlighet att i större utsträckning delta i studieverksamhet, kulturella förströelser och socialt arbete.

Dessa ledamöter ha vidare anfört, att den föreslagna arbetsfördelningen i realiteten icke komme att medföra en jämnare fördelning av arbetarnas årsinkomst. Arbetsgivaren nödgades i ökad omfattning använda arbetarna å övertid under sommaren och detta medförde en ökad inkomst för arbetarna under denna årstid. Under vinterhalvåret torde däremot, åtminstone i vissa fall, arbetaren komma att få vidkännas minskning i sina inkomster på den grund att dagsljusförhållandena förhindrade att den medgivna arbetstiden uttoges.

I reservationen har vidare anförts följande.

Produktionskostnaderna vid jordbruket komma att öka, därest arbetsgivarna under den bråda tiden av året tvingas att använda arbetarna på övertid. Denna fördyring av produktionskostnaderna torde emellertid icke komma till fullt uttryck vid beräklandet av jordbrukets kostnader i jordbrukskalkylen. Med hänsyn härtill kan det befaras att en del jordbrukare undvika att taga ut övertid även vid sådana tillfällen, när det med hänsyn till bärgningsförhållandena eller ur allmän försörjningssynpunkt skulle ha varit angeläget.

Arbetsrådets majoritet har gjort gällande att jordbrukarna kunna anpassa sig efter arbetstidsförkortningen genom rationalisering. Det är visserligen sant att en arbetstidsförkortning ofta tvingar till ökad användning av maskinella hjälpmedel. Detta innebär emellertid icke under alla förhållanden en rationalisering. Så blir bl. a. ej fallet, då jordbrukaren på grund av brukningsdelens otillräckliga storlek icke kan utnyttja hjälpmedlet i den omfattning, som anskaffningskostnaden påfordrar. I sådant fall måste jordbrukaren söka neutralisera arbetstidsförkortningen genom att övergå till mindre arbetskrävande grödor eller genom att tillämpa arbetsmetoder, som inte äro så produktionsfrämjande som de, han eljest normalt skulle använda.

Vi vilja i detta sammanhang framhålla att en ökad maskinanvändning i regel kräver en betydande ökning av driftskapitalet, en investeringsökning, som jordbrukarna i många fall icke ha möjlighet att genomföra. Härtill kommer att det för närvarande på grund av den skärpta importbegränsningen nära nog är omöjligt att över huvud taget erhålla nya maskiner.

Nyanställning av arbetare kan ej heller alltid komma i fråga; i varje fall torde denna utväg vara utesluten på mindre och medelstora gårdar. Det lär inte vara stora utsikter att få en s. k. extra karl, som utför endast någon eller några timmar per dag.

Det bör också beaktas att en förkortning av sommararbetstiden medför en ytterligare kostnadsökning därigenom att antalet användningstimmar av hästar, maskiner och traktorer minskas.

I yttrandena till Kungl. Maj:t ha *svenska lantarbetsgivareföreningen* — med instämmande av *svenska arbetsgivareföreningen* — *Sveriges lantbruksförbund* och *riksförbundet landsbygdens folk* instämt i den vid arbetsrådets förslag fogade reservationen.

Även *lantbruksstyrelsen* och *några yrkesinspektörer* ha avstyrkt arbetsrådets förslag i här förevarande del. *Lantbruksstyrelsen* har anført, att till följd av de särpräglade förhållanden, som rådde i vårt land beträffande jordbruksnäringen det under vissa tider av vegetationsperioden föreläge ett snart sagt obegränsat behov av arbetskraft. Då en utvidgad rationalisering för närvarande icke torde kunna genomföras bland annat på grund av rådande brist på jordbruksmaskiner, och tillgång till ytterligare arbetskraft i allmänhet icke funnes, syntes en produktionsminskning kunna bli följden av en förkortning av arbetstiden under sommarhalvåret. Utvägen att dispensvägen medgiva överflyttande av arbetstid syntes icke vara lämplig,

då vad nu anförts beträffande arbetskraftsbehovet under sommartiden torde gälla tämligen generellt över hela landet. Enahanda uttalanden ha gjorts av riksförbundet landsbygdens folk.

Förslaget om en utjämning av arbetstidsfördelningen avstyrkes jämväl av *statens livsmedelskommission*, som anført följande.

Den ändrade säsongfördelningen i och för sig innebär bland annat en nedskärning av den nuvarande arbetstiden under sommarhalvåret med omkring en tjugufemtedel, motsvarande — om det antal jordbruksarbetare som beröras av lagen beräknas till minst 60 000 — en minskning av antalet arbetare med i runt tal minst 2 400. Därest samma arbete, som hittills utförts under sommarhalvåret, skall kunna utföras även i fortsättningen måste alltså antingen jordbruket tillföras ytterligare minst 2 400 arbetare eller övertid anlitas i motsvarande mån eller den mänskliga arbetskraften ersättas genom ökad användning av maskiner.

Att en sådan ötokning av arbetsstyrkan, som nyss nämnts, skulle kunna komma till stånd måste betraktas såsom ganska osannolikt. Som bekant har på senare år en stor brist på arbetskraft för jordbrukets del gjort sig gällande under somrarna, särskilt under skörde- och bärgningstiderna. Så var visserligen icke fallet sommaren 1947 men härifrån torde man med hänsyn till då rådande exceptionella väderleksförhållanden böra bortse i detta sammanhang. Bristen på arbetskraft har gjort det nödvändigt att vidtaga särskilda åtgärder för att undgå en minskning av jordbruksproduktionen. Bland sådana åtgärder kunna nämnas insättande av militär skördehjälp, statsanställda tjänstemäns deltagande i skördarbetet, anlåtande av den s. k. ungdomsberedskapen m. m. Trots dessa åtgärder har jordbrukets behov av arbetskraft icke helt kunnat fyllas.

Vad ökad mekanisering av jordbruksdriften angår må här framhållas, att anskaffning av jordbruksmaskiner under innevarande år kommer att möta synnerligen stora svårigheter med hänsyn till valutasituationen och importrestriktionerna. Svårigheterna äro i själva verket så stora, att man här med fog redan nu kan tala om en ganska allvarlig fara för folkförsörjningen. Att räkna med att man på denna väg skall kunna neutralisera den minskade tillgången på arbetskraft torde därför icke vara tillrädligt. Arbetsrådet har också själv medgivit, att det i dagens läge är svårt att åstadkomma ytterligare mekanisering av driften, men tillagt, att den nya lagen i vad avser arbetstidsförkortningen skulle få verkan först under sommaren 1949. Härtill vill kommissionen endast anmärka, att maskiner, som skola användas sommaren 1949, i stort sett måste vara anskaffade senast 1948. För övrigt synes det icke sannolikt, att importsituationen skall te sig väsentligt ljusare i början av år 1949 än för närvarande.

Att minskningen av den ordinarie arbetstiden skulle kompenseras genom att övertidsarbete göres till en normal företeelse kan uppenbarligen icke vara förslaget mening. Övertidsarbete är för övrigt så dyrbart för arbetsgivaren, att han ej sällan föredrar att företa någon arbetsbesparande omläggning av produktionen, vilket i regel innebär en produktionsminskning. Det må även anmärkas, att hänsyn till de ökade kostnader, som ständigt övertidsarbete skulle medföra, givetvis måste tagas vid uppgörandet av den s. k. jordbrukskalkylen.

Enligt kommissionens uppfattning kommer det alltså att bli mycket svårt att ersätta den arbetskraft, som försvinner genom förkortningen av arbets-

tiden. En betydande risk för produktionsminskning måste därför anses föreligga. Under sådana förhållanden måste kommissionen med hänsyn till rådande försörjningsläge avstyrka att förslaget i denna del nu genomföres.

Kommissionens ledamot *fru Nordgren* har dock i särskilt yttrande förklarat sig helt ansluta sig till arbetsrådets förslag.

En utjämning av arbetstiden tillstyrkes jämväl av *arbetsmarknadsstyrelsen*, som anfört följande.

Möjligheterna att bevara arbetskraften vid jordbruket och att över huvud göra jordbruksarbetet konkurrensdugligt med annat lönarbete äro starkt beroende av de allmänna sociala villkor, som äro för handen inom jordbruket. En sådan utformning av arbetstidslagstiftningen inom jordbruket, som med nödiga hänsyn till näringens särdrag anslöt arbetstidsregleringen inom detta område till den allmänna arbetstidslagen, skulle enligt styrelsens uppfattning bidra till att underlätta arbetsmarknadsorganens strävan att tillgodose jordbrukets behov av arbetskraft. Den rådande befolkningsutvecklingen och den ofta påtalade flykten från landsbygden komma att under den närmaste framtiden ställa jordbruket inför svåra problem i fråga om arbetskraften. En ändring av lantarbetstidslagen i den riktning, som arbetsrådet föreslagit, bör enligt styrelsens uppfattning kunna medverka till att om icke häva så dock i sin mån dämpa den tendens till avgång från jordbruket, som är för handen.

I fortsättningen har styrelsen ytterligare anfört följande.

En anpassning efter arbetstidsförkortningen torde på vissa håll försvåras av den rådande bristen på jordbruksmaskiner. Enligt vad styrelsen under hand inhämtat föreligger risk för en oroväckande brist på jordbruksredskap, främst traktorredskap, redan våren 1948. Därest icke en omfördelning av licenskvantiteten järn och stål för den inhemska tillverkningen jämte en ökning av importmöjligheterna kan komma till stånd, torde man få räkna med att jordbruket under en följd av år icke ens skall kunna ersätta den förslitna materielen, långt mindre ersätta den förlorade arbetskraften eller skapa arbetslättnader för den personal, som finnes.

Styrelsen finner emellertid de anförda synpunkterna beträffande angelägenheten av att lantarbetarkåren jämföras med andra grupper i samhället väga tyngre än farhågorna för eventuella anpassningssvårigheter. Redan befolkningskommissionen har i sitt betänkande angående landsbygdens avfolkning (SOU 1938: 15) anfört, att bristen på arbetskraft vid jordbruket intet annat vore än en fas i en lång historisk utveckling. Statsmakterna ägnade sig numera med vida större intresse än förr åt landsbygdens sociala problem, framhöll emellertid befolkningskommissionen, som anförde den lagstadgade arbetstidsregleringen såsom ett av uttrycken för denna statsmakternas nya politik. Alla dessa reformsträvanden vore emellertid enligt kommissionens mening för det dåvarande endast i sin begynnelse.

Ehuru styrelsen är medveten om den föreliggande bristen på jordbruksredskap ävensom de andra svårigheter, som under en övergångstid kunna göra sig gällande men som genom arbetsrådets uttalade beredvillighet att meddela dispenser delvis kunna mildras, finner styrelsen en lagstiftning i huvudsaklig överensstämmelse med det föreliggande förslaget vara ägnad

att i nu rådande arbetsmarknadsläge bereda jordbruket — och därmed i stor utsträckning även skogsbruket — ökade möjligheter att kvarhålla den önskvärda arbetskraften.

Mot dessa arbetsmarknadsstyrelsens uttalanden ha ledamöterna *Brodén*, *Andersson* och *Sæmund* anmält reservation, därvid de hänvisat till den vid arbetsrådets förslag fogade reservationen av herrar *Söderbäck* och *Sæmund*.

Svenska lantarbetareförbundet, som givit arbetsrådets förslag sin fulla anslutning, har därvid anfört att möjligheterna för jordbrukarna att snabbt anpassa sig till den föreslagna förändringen syntes goda. Den förkortade arbetstiden under sommarmånaderna behövde i och för sig icke innebära en motsvarande minskning av arbetskapaeten. Undersökningar, som företagits i andra sammanhang, hade visat, att en arbetares produktionsförmåga per tidsenhet ökade vid en avkortning av dagsarbetstiden, när denna vore uppenbart lång. Den påbörjade övergången till ackordslönebetaltning komme också att medföra en ökning av arbetskapaeten, då möjligheterna till större förtjänst gäve stimulans till ökad arbetsinsats.

Förslaget om en utjämning av arbetstiden har lämnats utan erinran jämväl av *riksförsäkringsanstalten* samt *flertalet yrkesinspektörer*.

Departementschefen.

Alltsedan tillkomsten av arbetstidsregleringen på jordbrukets område har veckoarbetstiden för jordbrukets utarbetare varit differentierad efter årstiderna med en längre veckoarbetstid under sommarhalvåret än under vinterhalvåret. En sådan olikhet mellan sommar- och vinterarbetstid är i viss mån ofrånkomlig med hänsyn till jordbrukets produktionsförhållanden, som kräva en intensivare arbetsinsats under själva vegetationsperioden. Spännvidden mellan veckoarbetstidens längd under olika perioder har dock under den tid lantarbetstidslagstiftningen varit gällande minskats, utan att några för produktionen ogynnsamma verkningar härav kunnat påvisas.

Arbetsrådet har nu, i enlighet med önskemål från lantarbetarhåll, föreslagit en ytterligare utjämning av årsarbetstidens fördelning på sommar- och vinterhalvåret. Otvivelaktigt tala starka skäl för en sådan utjämning. En förkortning av veckoarbetstidens längd under sommaren måste sålunda ligga i linje med arbetstidslagstiftningens allmänna syfte att skydda arbetskraften mot förtidig förslitning. För lantarbetarna måste vidare den i förhållande till andra arbetargrupper ogynnsamma fördelningen av arbetstiden framstå såsom i viss mån orättvis. Att denna omständighet äger en viss betydelse för frågan om rekryteringen av arbetskraft till jordbruket synes framgå därav att arbetsmarknadsstyrelsen, som i detta hänseende torde få betraktas såsom särskilt sakkunnig, med styrka hävdar att en närmare anknäytning av arbetstidsregleringen på jordbrukets område till

den allmänt förekommande arbetstiden sannolikt skulle underlätta strävandena att fylla jordbrukets — och därmed även skogsbrukets — behov av arbetskraft.

Med hänsyn till jordbrukets beroende av de klimatiska betingelserna är det emellertid, såsom tidigare antytts, ofrånkomligt att åtminstone tills vidare bibehålla en viss spännvidd mellan sommar- och vinterarbetstid. Att åvägabringa en fullständig utjämning härutinnan har icke heller från något håll ifrågasatts och torde vara ogörligt under nu rådande förhållanden. Däremot synes det högeligen önskvärt att en utjämning av den begränsade innebörd som arbetsrådet föreslagit blir genomförd.

Mot den föreslagna utjämningen av utarbetarnas inom lantbruket arbetstid har anförts bl. a. att möjligheterna att genom rationaliseringsåtgärder uppväga den förkortning av sommararbetstiden som förslagets genomförande skulle medföra f. n. vore mycket små. Det har sålunda i ärendet framhållits att betydande svårigheter föreligga att täcka jordbrukets behov av maskiner för de närmaste åren. Vidare har anförts, att med rådande brist på arbetskraft den erforderliga utökningen av den maskinella utrustningen icke kunde ersättas genom nyrekrytering av arbetskraft. På grund härav har man befarat, att den föreslagna förkortningen av sommararbetstiden skulle kunna leda till en produktionsminskning på jordbrukets område.

En dylik produktionsminskning är givetvis under rådande försörjningsförhållanden en allvarlig sak. Enligt min uppfattning äro dock farhågorna för att ett genomförande av arbetsrådets förslag skulle kunna medföra ett dylikt resultat överdrivna. Erfarenheterna från tidigare utjämningar av arbetstiden för lantarbetarna tala för att jordbruket skall kunna anpassa sig efter den förändrade arbetstiden. Även om den bristande tillgången på lantbruksmaskiner kan medföra vissa svårigheter härvidlag, torde utrymme finnas för rationaliseringsåtgärder på jordbrukets område, vilka möjliggöra en förkortning av sommararbetstiden utan att någon produktionsminskning därför skall behöva befaras. Bättre planläggning och ledning av arbetet och ett effektivare utnyttjande av den medgivna arbetstiden torde härutinnan spela stor roll. I sistnämnda hänseende vill jag särskilt påpeka vad lantarbetareförbundet anfört därom att ackordsarbete synes vara på väg att vinna ökad tillämpning inom jordbruket. En stegrad arbetsinsats per tidsenhet torde härigenom kunna påräknas. I någon mån synes man för övrigt vara berättigad att räkna med en sådan stegring redan genom arbetstidsförkortningen i och för sig.

På grund av det anförda finner jag mig böra tillstyrka att arbetsrådets förslag om ändrade regler beträffande arbetstiden för utarbetare — och som en konsekvens därav också för arbetare med s. k. blandat arbete — genomföres. I enlighet härmed bör 4 § 1 mom. lantarbetstidslagen givas det innehåll, att veckoarbetstiden för utarbetare fastställs till 45 timmar

under tiden november—februari och 50 timmar under tiden mars—oktober samt att för arbetare med s. k. blandat arbete veckoarbetstiden under tiden november—februari må utsträckas till 47 timmar.

Arbetstiden för djurskötare.

4 § 1 mom. innehåller under b) bestämmelser om arbetstiden för arbetare som huvudsakligen användes till djurskötsel (djurskötare) eller som under minst en vecka ersätter djurskötare. Arbetstiden för sådan arbetare må enligt stadgandet icke överstiga för dygn 9 timmar och för två arbetsveckor i följd 100 timmar. För att ersätta djurskötare under kortare tid än en vecka må annan arbetare användas till djurskötsel utöver den för utarbetare bestämda tiden för månaderna oktober—mars. Den sammanlagda arbetstiden för arbetsvecka, varunder sådan arbetare användes till djurskötsel, må dock varken under nämnda månader eller under året i övrigt överstiga 50 timmar.

I sitt yttrande till arbetsrådet föreslog *svenska lantarbetareförbundet* att arbetstiden för djurskötare begränsades för vecka och icke, såsom för närvarande gällde, för fjortondagarsperiod, samt att arbetstiden fastställdes till 48 timmar. Förbundet anförde i sådant hänseende bland annat följande.

Djurskötare utför sitt arbete under besvärligare förhållanden än övriga arbetare, framför allt genom att arbetstiden per dag i regel sträcker sig från kl. 4 eller 4.30 till kl. 18 eller 18.30 med mellanliggande raster. Dessa och andra förhållanden har medfört en under de senare åren allt mera märkbar brist på arbetskraft i djurstallarna, förklarlig också med hänsyn till vanligen förekommande överlidsarbete, varigenom denna arbetargrupp är synnerligen illa tillgodosedd med behövlig fritid för vila och avkoppling. Att djurskötarna skall behöva åtnöjas med en sämre ställning än andra är orimligt. Erfarenheten visar också, att de i stor utsträckning lämnat sitt yrke för att antingen övergå till att vara utarbetare vid jordbruket eller till andra yrken. När till och med sådana åtgärder måst tillgripas, som att tillgodose behovet av arbetskraft till djurstallarna med överföring av djurskötare från utlandet torde i varje fall åtgärder vara erforderliga, som inte ställer djurskötarna i sämre ställning än andra arbetare.

Svenska lantarbetsgivareföreningen anförde å sin sida, att gällande bestämmelse om arbetstid för den, som ersätter djurskötare kortare tid än en vecka, medförde att en utarbetare, som t. ex. på måndagen i en vecka under tiden april—september fullgjorde en 9 timmars ersättartur i ladugården, finge sin utarbetstid under tisdag—lördag minskad, då av honom ej såsom av andra utarbetare finge tagas ut 52 timmar. Föreningen, som icke funne någon rimlig grund föreligga till en dylik förkortning av arbetstiden, ansåge en korrigerig av bestämmelsen vara nödvändig.

Arbetsrådet har i dessa frågor anfört följande.

Behovet av en jämkning i arbetstidsbestämmelserna för djurskötare är påtaglig, då deras arbetstid, 50 timmar i genomsnitt per vecka, är längre än utearbetarnas $48\frac{3}{4}$ timmar i genomsnitt per vecka, och industriarbetarnas 48 timmar i veckan, samt svårigheterna att till jordbruket skaffa djurskötare torde vara större än då det gäller utearbetare. Arbetsrådet får i princip ansluta sig till lantarbetareförbundets förslag att införa 48-timmarsvecka för djurskötarna.

För djurskötarnas del blir det, i motsats till vad som föreslagits för utearbetarna, fråga om en icke oväsentlig förkortning av arbetstiden. I den mån en sådan förkortning icke kan kompenseras genom rationalisering av arbetet i ladugård och stall, kommer den tydligen att medföra en utökning av djurskötarpersonalen eller en intensifiering av ersättartjänstgöringen. Den senare utvägen torde väl bli den vanliga, då en utökning av antalet djurskötare är tänkbar endast på de större gårdarna och även för dessas del rekryteringssvårigheter föreligga. För att göra olägenheterna med djurskötarnas arbetstidsförkortning så små som möjligt synes nödvändigt att begränsa den därav betingade utökade ersättartjänstgöringen. För närvarande gäller, att djurskötarna ha fridag antingen en dag i veckan eller en dag var fjortonde dag. Det senare alternativet, som möjliggöres av att arbetstiden beräknas per tvåveckorsperiod, torde vara det vanligaste. I syfte att minska svårigheterna med anordnande av ersättartjänsten föreslår arbetsrådet, att djurskötarnas arbetstid beräknas för en tidrymd av två veckor och sålunda begränsas till 96 timmar för två veckor i följd. För att ytterligare mildra eventuella olägenheter vid övergången till förkortad arbetstid har rådet, såsom tidigare omnämnts, föreslagit att gällande undantag för ackordsmjölknig bibehålles.

I anledning av svenska lantarbetsgivareföreningens yrkande har arbetsrådet erinrat att rådet föreslagit en allmän minskning av sommararbets-tiden för utearbetare. Då en ytterligare minskning vid ersättartjänstgöring åtminstone icke för närvarande syntes tillräddlig, har rådet föreslagit en jämkning av lagtexten på denna punkt i av föreningen avsedd riktning.

Ledamöterna *Söderbäck* och *Sæmund* ha i fråga om arbetstiden för djurskötare anfört följande.

Svårigheterna att erhålla arbetskraft till ladugårdarna ha under senare år varit betydande. En lättnad i arbetskraftsbristen kan dock dessbättre för närvarande skönjas. Orsakerna till den otillfredsställande rekryteringen av djurskötare har dock intet samband med arbetstidens längd. Det är den splittrade dagsarbetstiden som är huvudorsaken till avgången på djurskötare, liksom också olägenheten av att arbetet jämväl måste försiggå lördagseftermiddagar samt sön- och helgdagar. Arbetet i ladugårdarna börjar relativt tidigt om morgonen och slutar ganska sent på kvällen beroende på nödvändigheten av vissa intervaller mellan mjölknigstillfällena. För långa eller ojämna intervaller ha produktionsminskning som följd. En förkortning av djurskötarnas arbetstid eliminerar inte olägenheten av splittrad arbetstid. Arbetet kommer att börja och sluta som förut, men rasterna under dagen bli längre. För närvarande äro följande dagsarbetstider gängse: 7 timmar 40 minuter, 8 timmar, 8 timmar 20 minuter och 9 timmar. Antalet fridagar är ställt i beroende av dagsarbetstidens längd. Det har visat sig

att djurskötarna i regel äro synnerligen angelägna om att tillämpa de längre dagsarbetstiderna för att härigenom komma i åtnjutande av ett större antal fridagar. Det är alltså ej arbetstidens längd, som de enskilda arbetarna vända sig emot, när de yppa missnöje med sina arbetsförhållanden. Förhållandet är stundom det omvända. Där de kortaste dagsarbetstiderna tillämpats, ha djurskötarna i många fall sökt erhålla arbete vid sidan om det egentliga arbetet. I sockerbetsdistrikten är det sålunda mycket vanligt, att djurskötarna åtaga sig sommarskötsel och upptagning av rotfrukter; i andra delar av landet förekommer att djurskötarna på sin fritid deltaga i skördearbeten, utföra huggningsarbete eller åtaga sig trädgårdsarbete. Påståendet att rekryteringssvårigheterna skulle vara förorsakade av arbetstidens längd saknar sålunda all grund.

En förkortning av djurskötarnas arbetstid skulle medföra allvarliga olägenheter. Minskning av arbetstiden kan i ännu mindre mån än vad gäller utarbetet neutraliseras genom införande av mekaniska anordningar i ladugårdarna. I en ladugård äro åtskilliga arbeten ständigt och regelbundet återkommande och kunna inte eftersättas. Utfodring, mjölkning, utgödsling, ströning och övriga arbeten måste ske regelmässigt och efter en bestämd ordning. Ett eftersättande av dylika arbeten kommer att medföra produktionsinskränkning.

I de nämnda ledamöternas särskilda yttrande har vidare anförts, att frågan om ersättareturen i ladugården alltid varit ett för jordbrukarna svårlöst problem. Genom den föreslagna minskningen av arbetstiden skulle svårigheterna ytterligare accentueras. Särskilt på mindre egendomar med en eller ett par utarbetare syntes situationen bli närmast ohållbar, då utarbetaren tvingades göra ersättareturen, i regel förlagda till söndagar.

I yttrandena till Kungl. Maj:t ha *Sveriges lantbruksförbund*, *svenska lantarbetsgivareföreningen* och *riksförbundet landsbygdens folk* instämt i reservationen. Även *lantbruksstyrelsen* har avstyrkt arbetsrådets förslag i denna del, därvid styrelsen anført följande.

Djurens vård och passning kunna icke eftersättas och ett genomförande av förslaget skulle i stor utsträckning nödvändiggöra anställandet av ytterligare arbetskraft, som för närvarande svårligen går att uppbringa. Någon ökad allmän rationalisering av arbetet i djurstallarna torde nämligen icke kunna genomföras så länge härför erforderliga ombyggnadsarbeten icke kunna verkställas på grund av rådande brist på materiel och arbetskraft. För djurskötarnas del synes därför liksom hittills den längre arbetstiden få kompenseras genom större avlöningsförmåner.

Svenska lantarbetareförbundet har i sitt yttrande uttalat att djurskötarna hade en både längre och väsentligt ogynnsammare fördelad arbetstid än andra arbetare såväl inom som utom jordbruket.

I anslutning härtill har förbundet anført följande.

Det är helt naturligt att djurskötarna, när andra arbetstillfällen stått till buds, sökt sig till arbetsfält, som genom en jämnare arbetstidsfördelning berett dem tillfälle till betydligt mera ordnade arbetstids- och fritidsförhållanden. Strävandena att så långt som möjligt undanröja rådande miss-

förhållanden bör därför enligt förbundets uppfattning kraftigt understödjas. Arbetsrådets förslag till en minskning av arbetstidens längd från 100 timmar till 96 timmar per tvåveckorsperiod, är ett led i sådana strävanden. Djurskötarna skulle därmed också reellt bli jämställda med andra arbetargrupper med avseende på arbetstidens längd. Det blir sedermera deras egen sak, att med de möjligheter som en ökad rationalisering av ladugårdsarbetet kan innebära, söka åstadkomma en arbetstidsindelning per dag, som innebär, att djurskötarkåren kan rekryteras i erforderlig utsträckning samtidigt som den animaliska produktionen upprätthålles vid erforderlig nivå.

Departementschefen.

Såväl längden av den för djurskötare nu stadgade arbetstiden som den ogynnsamma förläggningen av arbetstiden tala för att djurskötarna kompenseras härför genom att veckoarbetstiden nedbringas till den för arbetare i allmänhet gällande 48-timmarsveckan. Det synes mig sannolikt att rekryteringen av djurskötare härigenom skall kunna i någon mån underlättas, även om den splittrade dagsarbetstiden och den inskränkta söndagsledigheten sannolikt även spelat en roll för de rekryteringssvårigheter som förelagat på detta område. Att djurskötarna, såsom reservanterna i arbetsrådet uppgivit, sökt utnyttja sin lediga tid till arbete vid sidan om det egentliga arbetet synes mig icke utgöra något skäl mot den av arbetsrådet förordade förkortningen av veckoarbetstiden, då givetvis härvidlag främst ekonomiska synpunkter varit avgörande.

De olägenheter, som en förkortning av djurskötarnas arbetstid kunna tänkas medföra, äro av två slag, nämligen dels frågan om en intensifiering av arbetet och dels spörsmålet om ersättartjänstgöringens ordnande. I förstnämnda hänseende har det gjorts gällande, att någon ökad rationalisering av arbetet i djurstallarna icke skulle kunna ske. Jag är emellertid på denna punkt, liksom i fråga om utarbetarna, av den uppfattningen att en effektivisering av arbetet bör vara möjlig i sådan omfattning, att den förkortade arbetstiden härigenom uppväges. Vad angår ersättartjänstgöringen torde, om en dylik effektivisering åvägabringas, svårigheterna i allt fall icke bli större än de äro med nu gällande lag. I likhet med arbetsrådet finner jag emellertid, med hänsyn till ersättartjänstgöringen, djurskötarnas arbetstid alltjämt lämpligen böra beräknas för tvåveckorsperiod.

På grund av det anförda förordar jag, att arbetstiden för djurskötare fastställes till 96 timmar för två arbetsveckor. I enlighet med arbetsrådets förslag bör därjämte arbetstiden för arbetare, som under kortare tid än en vecka ersätter djurskötare, under tiden november—februari kunna utsträckas till 48 timmar i veckan.

Arbetstiden inom den självständiga trädgårdsskötseln.

Enligt 4 § 2 mom. är den ordinarie arbetstiden för den självständiga trädgårdsnäringsen begränsad för vecka *antingen* till 48 timmar året runt

eller till 43 timmar under januari, februari, november och december, till 46 timmar under mars och oktober och till 52 timmar under tiden april—september.

Lantarbetareförbundet föreslog i sitt yttrande till arbetsrådet att för trädgårdsskötseln skulle gälla samma »säsongalternativ» som för utarbetarna inom jordbruket, dvs. att arbetstiden skulle vara begränsad, för vecka räknat, till 45 timmar under januari, februari, november och december samt till 50 timmar under tiden mars—oktober.

Arbetsrådet har i denna del erinrat, att alltsedan lantarbetstidslagens tillkomst arbetstidsbestämmelserna för den självständiga trädgårdsskötseln varit konstruerade så, att arbetsgivaren haft att välja mellan en jämn arbetstid året runt eller en säsongmässigt varierande arbetstid. Rådet har vidare anfört följande.

Enligt arbetsrådets mening bör jämväl för trädgårdsarbetarnas del genomföras en ytterligare utjämning mellan de säsongmässigt varierande arbetstiderna. Arbetsrådet anser, att arbetstiden, liksom rådet föreslagit för utarbetarna inom jordbruket, bör begränsas till 45 timmar i veckan under november—februari och till 50 timmar i veckan under mars—oktober. Att arbetstiden med detta förslag ökas med 4 timmar i veckan under mars och oktober torde få anses vara en fördel ur trädgårdsodlarnas synpunkt. Om ett genomförande av den föreslagna arbetstiden skulle medföra avsevärda olägenheter för vissa starkt säsongbetonade företag, har arbetsrådet möjlighet att genom dispens överflytta arbetstid i lämplig utsträckning eller lämna tillstånd till extra övertid.

Härutöver har rådet anfört, att enligt vad som upplysts numera tiden fredag—torsdag icke tillämpades såsom avlöningsvecka inom trädgårdsnäringen. På grund härav erfordrades icke längre att, såsom i 4 § 3 mom. föreskrevs, för trädgårdsnäringens del tiden fredag—torsdag skulle anses såsom arbetsvecka utan kunde arbetsveckan bestämmas till tiden måndag—söndag för lagens hela tillämpningsområde.

Ledamöterna *Söderbäck* och *Sæmund* ha även i denna del varit av skiljaktig mening och yttrat, att en förkortning av arbetstiden under sommar-månaderna skulle medföra betydande olägenheter för trädgårdsodlingen. Erfarenheten hade givit klart besked om att den arbetstid som nu tillämpades, väl utnyttjats av trädgårdsodlingens utövare. Skulle den av arbetsrådets majoritet föreslagna lagändringen genomföras, komme detta otvivelaktigt att medföra ökat behov av uttagande av övertid, vilket icke stode i överensstämmelse med lagens anda.

I yttrandena till Kungl. Maj:t ha *lantbruksstyrelsen*, *Sveriges lantbruksförbund*, *svenska lantarbetstidsgivareföreningen* och *riksförbundet landsbygdens folk* avstyrkt förslaget om ändring av lantarbetstidslagen i här förevarande avseende. Samma ståndpunkt ha *svenska trädgårdsarbetsgivareföreningen* och *Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund* intagit. Dessa organisationer, som i sin skrivelse till arbetsrådet påyrkat sådan

ändring av lagen, att möjlighet bereddес trädgårdsodlarna att under exempelvis våren uttaga ett ökat antal arbetstimmar, ha beträffande arbetsrådets förslag om ändring av reglerna om arbetstidens fördelning på olika tider av året anfört följande.

Redan den omständigheten, att organisationerna funnit anledning att energiskt understryka behovet av utökad övertid utan mellankommande dispensförfarande, har varit ett uttryck för nödvändigheten av att bereda trädgårdsodlarna bättre förutsättningar att under den bråda tiden tillfredsställande kunna medhinna förekommande arbeten. Då nu arbetsrådet i sitt yttrande föreslagit nedskärning från 52 till 50 timmar i veckan av den ordinarie arbetstiden under sommarmånaderna — hit räknas även april och maj — så har förslaget i denna punkt, enligt vårt förmenande, gått i rakt motsatt riktning mot det som är ändamålsenligt för trädgårdsodlingen. Arbetsrådet har visserligen i stället föreslagit att den ordinarie arbetstiden under vinterhalvåret skall utökas från 43 till 45 timmar. Även om detta kan vara till förmån för vissa av trädgårdsodlarna, så är det dock uppenbart att det övervägande flertalet av företagen — grönsaksodlare och företag med blandade kulturer — icke ha behov av att utnyttja denna arbetstid, utan i ännu större utsträckning än tidigare tvingas företagen permittera av arbetskraften.

Departementschefen.

Arbetsgivare inom den självständiga trädgårdsskötseln kan enligt lantarbetstidslagen välja mellan två olika alternativ för utnyttjande av den hos honom anställda arbetskraften. Enligt det ena alternativet är arbetstiden året runt begränsad till 48 timmar i veckan, enligt det andra — »säsongalternativet» — är arbetstidsbegränsningen olika för olika perioder av året. Säsongalternativet anknyter nära till den för utearbetare inom det egentliga jordbruket gällande arbetstidsregleringen. Under sommarhalvåret, eller tiden april—september, är sålunda veckoarbetstiden för trädgårdsarbetare liksom för jordbrukets utearbetare fastställd till 52 timmar. Under vinterhalvåret gäller en lägre arbetstid, som i fråga om fördelningen något avviker från utearbetarnas inom jordbruket.

Enahanda skäl som i det föregående anförts till stöd för en utjämning av arbetstiden för jordbrukets utearbetare under olika tider av året torde tala för att en motsvarande utjämning sker av arbetstiden för trädgårdsarbetarna då denna regleras av säsongalternativet. Arbetsrådet har, på framställning av lantarbetareförbundet, förordnat, att detta alternativ utformas så, att trädgårdsarbetarna bli jämställda med jordbrukets utearbetare i fråga om arbetstidens längd. En sådan jämställdhet synes vara skälig. Jag tillstyrker fördenskull förslaget.

Allmän övertid.

I 7 § 2 mom., som reglerar den s. k. allmänna övertiden, stadgas att arbetsgivaren är berättigad att uttaga övertid med högst 48 timmar under

3 — Bihang till riksdagens protokoll 1948. 1 saml. Nr 192.

loppet av fyra arbetsveckor eller, om arbetsrådet så medgiver, högst 50 timmar under loppet av en kalendermånad, dock högst 200 timmar under loppet av 12 månader i följd.

Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund och svenska trädgårdsarbetsgivareföreningen hemställde i sina yttranden till arbetsrådet att antalet per fyraveckorsperiod tillåtna övertidstimmar utökades till 72, enär det visat sig att den för närvarande medgivna övertiden för sådan period vore otillräcklig under våren, då arbetsanhopningen vore synnerligen stor. Nämnda organisationer föreslogo vidare, att den allmänna övertiden för tolv månadersperiod ökades från nu gällande 200 till 300 timmar.

Svenska lantarbetsgivareföreningen och lantbruksförbundet uttalade sig i sina yttranden för en sådan lagändring, att arbetsgivaren finge rätt att uttaga 50 timmars övertid per kalendermånad utan att inhämta särskilt tillstånd av arbetsrådet. Lantarbetsgivareföreningen anförde i sådant hänseende, att flertalet arbetsgivare förde sina avlönings- och dagsverkslistor per månad samt att anteckning om uttagen övertid kunde göras i dylika listor efter medgivande av arbetsrådet.

För egen del har arbetsrådet anført följande.

Förslag om sådan lagändring, varom handelsträdgårdsmästareförbundet och trädgårdsarbetsgivareföreningen hemställa, framlades även vid 1945 års revision av lagen. Arbetsrådet ansåg sig då icke böra förorda den ifrågasatta lagändringen under åberopande av att arbetsgivaren i trängande fall hade möjlighet att jämlikt 7 § 3 mom. efter ansökan hos arbetsrådet erhålla tillstånd till extra övertid samt att dylika framställningar inkommit blott i ett fåtal fall. Arbetsrådet finner icke anledning att nu frångå den tidigare intagna ståndpunkten.

Bestämmelsen att arbetsgivaren efter tillstånd av arbetsrådet äger uttaga 50 timmars övertid för kalendermånad infördes vid 1945 års lagrevision. Anledningen härtill var att rådet med stöd av 8 § funnit sig kunna i vissa fall godkänna, att övertiden finge antecknas å avlöningskort eller dagsverkslista, som fördes per kalendermånad, samt att ett sådant tillstånd skulle vara tämligen värdelöst, om ej övertiden enligt 7 § 2 mom. finge beräknas för månad. För närvarande har bestämmelsen i fråga betydelse allenast för arbetsgivare, som erhållit nyss angivet tillstånd enligt 8 §. Vid meddelandet av sådant tillstånd lämnar emellertid arbetsrådet samtidigt dispens jämlikt 7 § 2 mom., på grund varav något behov av lagändring icke föreligger, så länge bestämmelserna i 8 § äro oförändrade. Spörsmålet kommer i ett annat läge, därest man, såsom arbetsrådet föreslår, ändrar 8 § på det sättet, att det ej fordras tillstånd av arbetsrådet att anteckna övertid å avlöningskort eller dagsverkslista, som av rådet generellt godkänts för sådan anteckning. Under sådana förhållanden är det nämligen naturligt, att arbetsgivare, som utan särskilt tillstånd begagnar sig av godkänd handling avseende övertidens antecknande per kalendermånad, blir berättigad att utan särskilt tillstånd beräkna övertiden per kalendermånad i stället för per fyraveckorsperiod.

Arbetsrådet har föreslagit ändring av lagen i nu angiven riktning.

Detta förslag har i yttrandena till Kungl. Maj:t uttryckligen tillstyrkts i några yttranden och i övrigt ej föranlett erinran. Såsom tidigare anmärkts har *svenska trädgårdsarbetsgivareföreningen* och *Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund* ansett att om deras här ifrågavarande framställning icke kunde bifallas, det vore ytterligt angeläget att den ordinarie arbetstiden under sommarhalvåret ej nedskures från 52 till 50 timmar.

Departementschefen.

På de skäl som arbetsrådet anfört finner jag mig icke kunna tillstyrka handelsträdgårdsmästareförbundets och trädgårdsarbetsgivareföreningens framställning om en utökning av det medgivna antalet övertidstimmar per fyraveckorsperiod.

Då jag funnit mig böra förorda, att 8 § lantarbetstidslagen ändras i den riktning arbetsrådet föreslagit, förordar jag att, såsom en konsekvens härav, 7 § 2 mom. erhåller sådan ändrad lydelse att tillstånd av arbetsrådet icke erfordras för beräkning av övertid för kalendermånad.

Anteckning av övertid.

I 8 § andra stycket stadgas skyldighet för arbetsgivare, att, därest övertid uttagits, inom viss tid göra anteckning härom i särskild övertidsjournal, upprättad enligt formulär fastställt av arbetsrådet. Vidare föreskrives, att arbetsrådet äger medgiva, att anteckning om arbete å övertid får verkställas å annan tid och på annat sätt än nyss angivits. Enligt sista punkten i paragrafens andra stycke är arbetsgivare icke pliktig att i övertidsjournal göra anteckning om övertid jämlikt 7 § 1 mom. i lagen, därest övertiden finnes behörigen upptagen å arbetstidsschema, anslaget å arbetsstället och angivande tiden för det dagliga arbetets början och slut.

Lantarbetsgivareföreningen och *lantbruksförbundet* yrkade i sina yttranden till arbetsrådet, att 8 § borde givas sådan ändrad lydelse, att avlöningskort eller dagsverkslista, som en gång godkänts av arbetsrådet för antecknande av övertid i stället för övertidsjournal, skulle kunna begagnas av arbetsgivare utan att rådets förnyade godkännande skulle behöva inhämtas för varje enskilt fall.

Lantbruksförbundet anförde beträffande stadgandet i 8 § andra stycket sista punkten, att det tyvärr ofta underlättes att anslå arbetstidsschema samt att desamma, där de ansloges, bleve oläsliga. I anslutning härtill hemställdes, att bestämmelsen ändrades så, att arbetstidsschema skulle finnas tillgängligt.

Arbetsrådet har anfört följande.

Med stöd av 8 § har arbetsrådet i många fall lämnat tillstånd till att övertiden antecknas å avlöningskort eller dagsverkslista, därest dylik handling varit så uppställd, att densamma kunnat användas till anteckning av

alla de i rådets formulär till övertidsjournal föreskrivna uppgifterna. Tillstånd har därvid — liksom beträffande de övriga arbetstidslagarna — lämnats för varje särskilt fall, då ansökan gjorts. Ansökningarna ha vanligen avsett godkännande av avlöningskort eller dylikt av viss bestämd typ, som i relativt stora upplagor utgivits av tryckerier, förlagsfirmor m. m. I likhet med lantarbetstidsgivareföreningen och lantbruksförbundet finner arbetsrådet det innebära onödig omgång, att särskilt tillstånd skall krävas för användande av avlöningskort eller annan handling, som är identiskt lika med sådan, som tidigare godkänts av arbetsrådet. Ur kontrollsynpunkt synes ej heller vara något att invända mot den föreslagna anordningen. Vad som föranleder viss tveksamhet inför den föreslagna lagändringen är att man här har att göra med ett spørsmål, som indirekt berör även de övriga arbetstidslagarna. Det kan ifrågasättas om ej detta för arbetstidslagstiftningen gemensamma spørsmål bör upptagas till behandling vid den nu pågående allmänna översynen av denna lagstiftning. Då det emellertid synes sannolikt, att här avsedda förenklade förfarande kommer att framdeles genomföras även i de övriga arbetstidslagarna, föreslår rådet, att lagändringen redan nu företages i lantarbetstidslagen.

Bestämmelsen att arbetstidsschema, om det användes för anteckning om övertid enligt 7 § 1 mom., skall finnas *anslaget* å arbetsstället finner arbetsrådet icke böra ändras. Om ett schema blir oläsligt, bör det lämpligen ersättas med ett nytt.

Mot arbetsrådets uttalanden i denna del har någon erinran ej gjorts i yttrandena till Kungl. Maj:t.

Departementschefen.

Vad arbetsrådet i här förevarande hänseende föreslagit synes mig lämpligt. Jag förordar alltså att förslaget genomföres. I vad mån en motsvarande reglering av frågan om anteckning av övertid skall ske på hela det område, där arbetstidslagstiftning är genomförd, bör bli beroende av det resultat vartill den pågående översynen av denna lagstiftning leder.

I likhet med arbetsrådet anser jag någon ändring ej böra ske av föreskriften att arbetstidsschema skall finnas *anslaget* å arbetsstället.

Den i det föregående föreslagna ändringen av 7 § 2 mom. föranleder en redaktionell jämkning av 8 § fjärde stycket.

Åtalsreglerna.

I 14 § första stycket stadgas, att förseelse mot lagen skall åtalas vid polisdomstol, där sådan är inrättad, men eljest vid allmän domstol.

Arbetsrådet har påpekat, att den domsrätt, som tidigare tillkommit polisdomstol, upphört att gälla från och med den 1 januari 1948.

Departementschefen.

På grund av vad arbetsrådet anfört bör 14 § första stycket utgå ur lantarbetstidslagen.

Lagens giltighetstid.

Arbetsrådet har uttalat, att det med hänsyn till den pågående översynen av arbetstidslagstiftningen icke syntes lämpligt att giva den nya lagen begränsad giltighetstid.

Detta uttalande har i de till Kungl. Maj:t avgivna yttrandena icke mött någon gensaga.

Departementschefen.

På av arbetsrådet anfört skäl tillstyrker jag, att den nya lantarbetstidslagens giltighet icke begränsas till viss tid.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande förslag till *lantarbetstidslag*, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte, för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet, inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

M. Silfverstolpe.

¹ Denna bilaga, som fränsett vissa redaktionella jämkningar är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här utelämnats.

*Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 17 mars
1948.*

Närvarande:

justitieråden GYLLENSWÄRD,
 NISSEN,
regeringsrådet KUYLENSTIERNA,
justitierådet LJUNGGREN.

Enligt lagrådet den 12 mars 1948 tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 20 februari 1948, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upp- rättat förslag till *lantarbetstidslag*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av chefen för rättsavdelningen i socialdepartementet revisionssekreteraren L. G. Ohlsson.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
Bengt Larson.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 19 mars 1948.

Närvarande:

Statsministern **ERLANDER**, statsråden **WIGFORSS**, **MÖLLER**, **SKÖLD**, **QUENSEL**, **DANIELSON**, **VOUGT**, **ZETTERBERG**, **NILSSON**, **STRÅNG**, **ERICSSON**, **MOSSBERG**, **WEIJNE**, **KOCK**.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller lagrådets den 17 mars 1948 avgivna utlåtande över det den 20 februari 1948 till lagrådet remitterade förslaget till *lantarbetstidslag* samt hemställer att förslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte efter vissa redaktionella jämkningar jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Olof Särnmark.
